Üksiknumber 6 senti.

JÄRWA TEATAJA

Järwamaa häälekandja.

Toimetus ja talitus: Paides, Pikk 2, telef. 101, pk. 20. Talitus avatud igal äripäeval kella 9-st kuni kella 2-ni p. l. Abitalitus Tapal, Esplanaadi 2, telef. 78, pk. 83.

Ilmub kolm korda nädalas: igal esmaspäeval, kesknädalal ja reedel. Kaasandeks alandat. hinnaga põllumajanduslik ajakiri „Eesti Talu". Väljaandja: Usaldusühing „Järva Kirjastus". Tegev- ja vastutav toimetaja Johannes Kaup.

„Järva Teataja" tellimishinnad:

		„Tõusv. Noor."	„Eesti Taluga"
1 kuu	Kr. 0.65		
3 kuud	„ 1.90	Kr. 2.20	Kr. 2.10
6 kuud	„ 3.70	„ 4.30	„ 4.10
12 kuud	„ 7.—	„ 8.20	„ 7.75

Tellimisi võetakse vastu alates iga kuu 1. või 15. kuupäevast.

Kuulutushinnad: Esimesel leheküljel 10 s. ja tekstis 12 s. veeru mm. Viimasel küljel 5 senti millimeeter kuulutusveerul. Kuulutusi ja käsikirju võetakse vastu kella 2-ni igal lehe ilmumise eelpäeval. Aadressi muutmine 25 senti.

Nr. 104. Paides, reedel 9. septembril, 1938. aastal. 13. aastakäik.

Edukas kodukaunistamise aasta Tapal.

Heites pilgu Tapa linnas tänawusel hooajal korraldatud kodukaunistamise töödele peab mainima, et tänawustel ettewõtetel on olnud õnne. Paplite puiestee Pikal tänawal ja püramiidpaplite rida Esplanaadil kaswawad nii lopsakalt, et otse rõõm waadata. Juba esimese suwega on püramiidpaplid kaswanud niiwõrd jõudsalt, et nad pügatult ewiksid päris nägusa ja wäljakujunenud ilme. Samuti on jõudsasti kaswama läinud ümber Wabadusplatsi istutatud akaatsiatara. Nigelamini edeneb möödunud aastal Ambla maanteele rajatud pärna-puiestee, kuhu kasutati suure metsa alt toodud istikuid. Ka on unustusse jäetud Tapa kaunistamise seltsi poolt jõe äärde Kalda tänawale rajatud püramiidpaplite allee, mis juba oma kõwerikult asetuselt ewib weidi ebaõnnestunud wäljanägemise ning mida sugugi ei paranda hooletusse jäetud ja rohtukaswanud kiduralehelised istikud.

Tänawu on linnawalitsusel kawatsusel weel mõningaid puiesteede rajamisi. Eeskätt tahetakse Walgejõe puiestee alguses asuw ilupuude rida pikendada kuni jõeni; peale selle on weel kaalumisel mitmeid roheliste wööndeid. Korralike puiesteede rajamist segawad aga peagu igal pool majaomanike poolt waremalt juhuslikult tänawaile istutatud puud, mis kõige mitmekesisemais suurusis ja igat wõimalikku sorti. Õieti tuleks siin küll talitada kategoorilise järjekindlusega ning senised juhuslikud puudesalgad asendada korrapärase ja ühtlase reaga, et wältida aastakümneid ebameeldiwusi tulewikus. Wanadekodu aeda on linnawalitsusel rajatud puukool, kus praegu juba üle 400 istiku.

Tublisti on tänawuse suwe jooksul tööd tehtud ka majade wälimuse kaunistamisel. Majade wäliswärwimisi on ilusate ilmade soodustusel toimetatud märksa rohkem kui eelmisil aastail ning praegu omab kesklinn päris puhta ja nägusa ilme. Wäga kenad näewad wälja ka punase wärwimullaga wärwitud katused ja aiaplangud kõrwaltänawail, milliseid wärwimistöid toimetati hoolsamatele majaomanikele määratud preemiate arwel. Kahjuks pole kõik majaomanikud, kellele wärwimulla preemia määratud, seda linnawalitsusest wälja wõtnud.

Oras tõuseb ja kiratseb.

Waatamata sügisele on Järwamaal ikka weel kaewud kuiwad.

Järwamaa põllumehe wäljawaated praegu ei ole roosilised, milles süüdi on otse harukordne kuiwus. Rukkikülw on weel paljudel tegemata. Nendel põldudel aga, kus külw tehtud, wõib märgata, et need terad, millised langenud pinnale wõi jäänud liiga kerge mullakatte alla, ei ole üldse hakanud idanema. Oras, kus see tõusnud, on küll pikk, kuid peen ja kidur. Praeguses olukorras kardetakse kohati tõsiselt.

„Järwapoegadel" uus põhikiri.

Selts muutub ühinguks. — Uus spordiühingu juhatus jagas ameteid.

Kesknädalal peeti Paide linnawalitsuse saalis s.-s. „Järwapoegade" peakoosolek. Koosolekut juhatas Wold. Tartu.

Päewakorras oli tähtsama punktina uue põhikirja wastuwõtmine. Kuna senine seltsi põhikiri, mis registreeritud 1924. a., oli wananenud ja mõnes osas osutus isegi seltsi tegewusele takistusi tegewaks, siis töötati juhatuse poolt wälja uus põhikiri. Esitatud kujul wõttis peakoosolek uue põhikirja ühel häälel wastu. Muide uue põhikirjaga tuleb muutus ka weidi nimes, nimelt senise „seltsi" asemel tuleb uus nimetus spordiühing „Järwapojad".

Wõeti wastu weel 1937./38. a. kassa- ja tegewusaruanded, milledest nähtus, et ühingu tegewus on olnud edukas. Liikmemaksuks määrati 1 kr. aastas. Wõeti wastu weel järgnewa aasta eelarwe ja tegewuskawa. Wiimane näeb ette tegutsemist samadel aladel. Ühingu juhatusse waliti: Wold. Tartu, dr. W. Gutfeldt, A. Tire, W. Kübler, E. Juhwelt, A. Waldmaa, A. Mahlstein, E. Epner ja F. Tamberg.

Seega endises koosseisus, wälja arwatud W. Kärt, kes keeldus kandidatuuri ülesseadmisest. W. Kärt on „Järwapoegade" juhatuses olnud juba aastaid ning Paide spordielus intensiiwselt kaasa löönud juhina ja tegewsportlasena. Loodetawasti W. Kärti tagasitõmbumine on ajutine ja ta leiab uuesti wõimaliku olewat oma rikkalikke kogemusi rakendada Paide sportliku elu süwendamiseks „Järwapoegade" kaudu.

Pärast koosolekut toimus juhatusliikmete wahel ametite jagamine, kus esimeheks waliti tagasi senine esimees dr. W. Gutfeldt ja abiks A. Waldmaa.

Naine leidis „rongaisa" Järwamaalt.

Selleks tuli tal kaks päewa mööda Järwamaad ringi sõita.

Omapärase jahi korraldas Rakweres elutsew Magda T. oma mehele, kes juba aastate eest oli naise ühes lastega maha jätnud ja wiimasel ajal elas Järwamaal. Kuna kohus mõistis mehelt laste jaoks kaswatusraha wälja ning see ta palgast kinni peeti, siis ei pidanud mees wiimasel ajal kindlat töökohta, waid peatus kord siin, kord seal. Sedaaega, kui naine ta elukoha teada sai ja kaswatusraha sissenõudmises pristawi kaudu ta palga kinni pani, kadus mees jäljetult uude töökohta.

Naisel läks wiimasel ajal niisugune mehe töökohtade jälgimine raskeks ning juba mõnda aega ta enam temalt kaswatusraha laste jaoks ei nõudnud. Kuna nüüd awanes wõimalus meest töölaagrisse saata, siis tahtis hakkaja naine maksku mis maksab redusolija asukoha üles leida ja sellest ametiwõimudele teatada.

Magda T. sõitis Rakwerest jalgrattal Järwamaale ning matkas seal kaks päewa ringi, kuni lõpuks mehe elukoha üles leidis. Kuna töölaagri kandidaatide ülesleidmisel ka politsei kaasabi ei keela, siis pole naisel enam karta, et mees saab jäljetult kaduda enne wastawa kohtuotsuse walmimist.

August Liiwiku lahkumisõhtu.

Suurlaskur Aug. Liiwik'u lahkumise tähistamiseks Paide malewkonna pealiku kohalt toimus kolmapäewa õhtul malewa staabi ruumes Paides kooswiibimine, kus Liiwikule anti üle nägusa mälestusesemena malewa miniatuurne lipp. Kooswiibimine kujunes südamlikuks ja sellel tuletati meelde Liiwik'u wiljakaid teeneid kaitseliidu tegewusalal, eriti laskespordi arendamisel.

Esnas mälestatakse langenuid.

N. K. K. Esna jaosk. ja K. L. Esna kompanii pühalik tõotuseandmine toimub eelolewal pühapäewal, 11. sept. algusega kell 3 p.l. Peetri kirikus. Järgneb pärja asetamine Wabadussõjas langenute mälestussambale ja hiljem kooswiibimine rahwamajas.

Türi metsapraaker wõltsis wekslеid.

Rakwere ringkonnakohtu wäljasõiduistungil Narwas oli wekslivõltsimiste pärast wastust andmas endine Türi metsapraaker Karl Meltsas, 44 a. wana. Nagu nähtub kohtuaktidest, on K. Meltsas wõltswekslitega opereerinud üsna suurejooneliselt ja neid wabritseerinud kogusummas umbes kolme miljoni sendi wäärtuses.

K. a. algul K. Meltsas oli ostnud a.-s. Roosenwald ja Ko-lt mitmesugust kaupa ja andnud katteks 350-kroonise weksli, kus leidusid J. Niinepuu allkiri ning Ida ja Karl Sildade girod. Kui weksel käiku lasti, tuli ilmsiks, et Niinepuu nimeline isik oli üldse wälja mõeldud, kuna Ida ja Karl Sildade, kes elutsewad Narwas, allkirjad olid wõltsitud.

Edasi oli K. Meltsas andnud Türi ühispanka 250-kroonise weksli inkassoks, kus leidusid samuti J. Niinepuu, Ida Silla ja K. Pohlaki allkirjad. Ka see weksel osutus wõltsituks.

Kohtus K. Meltsas tunnistas end mõlemates wõltsimistes süüdi. Kohus mõistis K. Meltsase kummaski süüteos kolmeks aastaks wangimajja.

Wõltswekslite pärast tal järgneb weel ligi kümmekond protsessi.

Noormehe murdwargus Allikul.

Warastas wanakese matuseraha, kiskus ka isa kaasa ja kukkus sisse.

Neil päewil teatas ametiwõimudele Alliku wallas Tännasilma külas elutsew Laudissaare talu peremees Joosep Lagerist, 78 a. wana, et temalt on warastatud 505 krooni raha, reisukasukas ja tükk willast riiet. Omaniku kahju ulatub 600 kroonile.

Juurdlusega õnnestus tabada waras, kelleks osutus Mündis elutsew Erich Hints, 23 a. wana. Erich Hints oli läinud Alliku walda Laudissaare tallu oma isa juurde, kes eelmärgitud talu rentnikuks. 5. sept. õhtupoole, millal wanaperemees oli kodust eemal, murdis Erist Hints lahti kapi ukse ja wõttis ära wanakese raha, mida wiimane tawaliselt kaasas kandis, kuid seekord oli jätnud taskusse. Warastatud rahaga ostis noormees endale uue kummimantli, kuna kasuka ja 400 krooni jättis isa kätte.

Wanake sai oma raha, mida hoiab matusteks, tagasi, kuna aga isal ja pojal tuleb wastust anda warguse ja warguse warjamise eest.

Waralahkunu kustumatuks mälestuseks.

Sügiseselt kirjuks tõmbuwate põliste puude alla Paide wanale kalmistule sängitati igawesele puhkusele neljapäewal Magda Waldmann, kes weel paar nädalat tagasi kõndis naerwana meie hulgas, igale waruks sõbralik naeratus ja soe käepigistus. Kohusetruu ametis, walmis toetama igal ajal seltskondlikke üritusi, wäsimatu ja sõbralik, — seesugune oli kadunu, keda lähemaist omastest jäi leinama ema, noor abikaasa ja wäikene tütar. Andes wiimasele elu, tuli tal ise ohwerdada noorena elu ja minna magama. See on raske saatuse traagika.

Ent Magda Waldmann ei ole surnud. Noor pulbitsew ja edasitunglew elu on küll kustunud, soe süda lakanud tuksumast, ent kadunu jääb elawana kümnete ja sadade inimeste südamesse seni, kuni pole temast kustunud mälestus. Ja mälestus Magda Waldmannist ei kustu, teerada ta kalmule ei rohtu kunagi. Sügislilled kaunistawad uut kalmu, — sügislilled, millised asetatakse waikinud südamele märgiks, et see süda siiski tuksub paljude, paljude südames ja tunnetes. Uus kewad tuleb ja põlispuud kalmu kohal kohisewad. Tuuled sosistawad mahajääjate tundeid ja kalmule toodawad uued lilled loowad pidewa sideme lahkunu ja jäänute wahel.

Kuni pole kustunud mälestus, seni pole wäsinud armastus. Ja et armastus ei wäsi kunagi ära ega mälestus waralahkunust ei kustu, seda kinnitawad pisaradki, milliseid harwa walatud Paide kalmistul nii palju kui seekord. See ja elaw mälestus ühest kallist hingest — uus, sirguw õilishing — olgu lohutajaks ka neile, keda kaotus puudutab nii lähedalt.

Mänguseltsilised ja sõbrad.

Algavaks koolihooajaks soovitan

koolіõpilastele ja koolidele

rikkalikus valikus

kooliraamatuid, õppeabinõusid, kirjutus- ja joonistustarbeid.

Soodsam ostukoht kooperatiividele ja jällemüüjatele.

Alati valmis Teie teenimiseks:

Hans Oja

raamatukauplus ja trükikoda

TAPAL, Pikk tn. 17, telef. 83.

Magda Waldmann sängitati maamulda.

Möödunud pühapäewal suri Tallinna haiglas Järwa maawalitsuse ametnik Magda Waldmann (sünd. Wentsel), kelle mulda sängitamine Paide Reopalu kalmistule toimus neljapäewal. Leinamaja juurde W.-Aia tän. oli kogunenud haruldaselt suur rahwahulk. Sajad ja sajad inimesed liikusid leinarongis ja sellega kaasas. Kurb teekond wiis Kitsa tän. kaudu malewa orkestri leinahelide saatel Tallinna tän., kus seisatuti wiimseks jumalagajätuks maawalitsuse hoone ees, mille akendel põlesid leinaküünlad. Üle turuplatsi siirduti Pärnu tän. ja sealt kalmistule. Lillekülluses uppunud puusärki saatis kogu tee naiskodukaitse malewe. Naiskodukaitsjad moodustasid ka kalmistul spaleeri. Matusetalituse pidas praost G. Pärli, pärgi asetati Järwa maawalitsuse, Naiskodukaitse Paide jsk., „Woo" segakoori, Paide gümnaasiumi 5. lennu humanitaarklassi ja paljude teiste poolt. Wärske kalm uppus täielikult lilledesse. Lahkumiseks laulis „Woo" segakoor oma unustamatule liikmele mitu laulu. Oli juba täiesti hämar, kui wärske kalmu juurest lahkusid wiimased leinajad.

Kergejõustikuwõistlused Piiometsas.

Piiometsa rahwaraamatukogu seltsi spordiosakond korraldas pühapäewal kohalikul spordiplatsil kergejõustiku ja wõrkpalli meisterwõistlused Anari, Wäätsa, Lööla, Wahastu, Kolu, Käru, Kirna ja Piiometsa sportlasile. Ilm oli ilus ja tuulewaikne, mis meelitas kokku rohkesti wõistlejaid.

Esikohtadele tulid alljärgnewad sportlased: **100 m:** E. Oltjer — 11,2 (!?); **400 m:** J. Reinpalu — 58,4; **1500 m:** J. Reinpalu — 4.42,0. Muide **100 m** wõitja Oltjeri aeg tundub pisut fantistilisena ja on waewalt usutaw. Nähtawasti on ajamõõtjad ilmselt eksinud. Parima jooksjana sai auhinna J. Reinpalu. **Kauguse** wõitis E. Oltjer — 5.91. **Kõrguse** — J. Org — 157 ja **teiwashüppe** J. Reinpalu — 2,90. Parimaks hüppajaks oli E. Oltjer. **Kettaheites** tuli esimeseks J. Nurm — 39,24. **Kuulitõukes** E. Oltjer — 12,85. Parimaks heitjaks oli J. Nurm.

Wõrkpalliturniiri wõitis Kirna meeskond, kes wiimasel ajal on olnud ümbruskonnas wõitmatuid.

Õhtul toimus rahwamajas tantsuõhtu, millest osawõtt oli elaw.

Õhukaitse kursused Rakkes algasid.

Eile algasid Rakke walla wab. tuletõrje ühingu korraldusel kodanlise õhukaitse kursused, millistest esimesel õhtul wõttis osa üle 50 inimese. Lektoriks kursustel on instruktor J. Ernits Politseitalitusest.

Samal õhtul algasid ka tuletõrje naisringi korraldusel toiduwalmistamise kursused, millistele kogunes üle 20 osawõtja. Mõlemad kursused kestawad 3 päewa ja pühapäewal korraldatawas ühises pidulauas on wõimalus weenduda, mida toiduwalmistamise kursustel õpitud.

Vene suits

võib kesta veel kogu sügise.

Mida Venemaalt tulijad jutustavad.

Narwas, 8. septembril.

Meie lehe kaastöölisel oli Narwas kõneluſi inimestega, kes wiimastel päewadel Nõukogude Weneſt Eestisſe on saabunud. Pärisime neilt, et mis ſeal Wenemaal põleb, mis nii ränka ſuitſu ajab, et Narwas juba nädalapäewad enam hingata ei saa? Weneſt tulijad wastaſid, et mis teil ſiin Eestis pole midagi häda, ſeſt

Wenes on ſee ſuits palju kangem ja tülikam.

Isik, kes on wälja sõitnud, seletas, et Moskwa ja Leningradi wahel on rong mitu tundi sõitnud kuuma lämmatawa suitsu sees. Kõik waguniukſed ja -aknad on suletud, kuid see ei ole midagi aidanud, suits on tunginud sisse kõikjale ja muutnud hingamise päris raskeks. Wagunis jutustatud, et raudtee lähedal põlewat suur turbaraba ja sealt see suits nüüd sügiseste sombuste ilmadega laiali walguwatki ja siin meile ulatuwat.

Rabapõlemine olewat seal nii suureulatuslik, et selle

kustutamiseks polewat mingit wäljawaadet

ega wõimaluſt, seſt tuli olewat tunginud sügawale turba sisse ja lewib nüüd maapinna all järjeſt laiemale. Arwatakſe, et see suur rabapõlemine üldſe enne ei kustu, kui sügiseſed suuremad wihmaſajud raba juba niiwõrd märjaks muudawad, et tuli seal iseeneſeſt lämbub. Kui aga sügiſel palju wihma ei tule,

ſiis wõib turbaraba põlemine jatkuda iſegi talwel.

Niisugune lugu oli Wenemaal 1914. aastal. Ka siis süttis seal üks suur turbaraba põlema, mille suits mattis enne Maailmasõja puhkemist enda alla ka Baltimaadki. Seekord põles raba Wenes kogu suwe, sügise ja iſegi weel järgnewa talwe ning alles 1915. aastal kustus tuli rabas lõplikult.

Wõimalik sellepärast, et meil tänawugi tuleb Weneſt tulewa suitſu all weel pikemat aega kannatada.

Raudtee ühendus muutub aeglasemaks.

Sügisene sõiduplaan kaotab kiirronge. — Kitsaroopalisel uuesti õine liiklus. — Kohalikkude rongide arv kasvanud

Teisipäewal oli koos liikluskomitee, kus arutati käesolewal sügisel kehtimapandawa sõiduplaani küsimuſt. Päraſt pikemaid mõttewahetuſi wõeti wastu sõiduplaan raudteede talituſe poolt esitatud kujul. Kehtima hakkab sõiduplaan septembri teiſel poolel; täppis kehtimahakkamiſe päew on alles lahtine. Alamal anname lühikeſe ülewaate uueſt sõiduplaaniſt neil andmetel, mis meil läks korda hankida.

Laiaroopaliſe tähtſamal liinil,

Tallinna-Walga wahel

jääwad kellaajad üldjoontes endiseks, samuti rongide arw. Mis aga ſilma torkab, on sõiduaegade pikenemine kõigil rongidel keſkmiſelt 80 min. wõrra kuni Walgani. See on tingitud peamiſelt unte peatuſte andmiſeſt nii suuremates kui ka wäikſemates jaamades ja peatusaegade pikendamiſeſt.

Balti ekspreſs wäljub Tallinnaſt pool tundi warem kui ſuwel, nimelt kell 21.00, on Tartus k. 0.29 ja Walgas 1.54. Edaspidi ekspreſs peatub kõigis jaamades Tallinna-Tapa wahel, peale ſelle Jõgewal, Tartus ja Elwas. Sõiduaeg pikeneb ſelle tõttu 30 min. wõrra.

Hommikul **Tallinna ſaabuw Balti ekspreſs** on ainus rong, mis on teinud ſellel liinil läbi ainult wäheſeid muudatuſi. Walgaſt ta wäljub kell 4.21, Tartuſt kell 6.01 ja on Tallinnas 3 min. seniſeſt hiljem, nimelt k. 9.10. Sellele ekspreſſile anti peatus Wägewal, ning ſelleſt weidi pikem sõiduaeg.

Hommikune kiirrong wäljub Tallinnaſt kell 6.40 seniſe k. 7.00 asemel, on Tartus k. 10.10 ja Walgas k. 11.45. Sõiduaeg pikeneb ja seda põhjustawad uued peatuſed Lagedil, Kehras, Aegwiidus. Peale ſelle peatub mainitud rong Tallinna-Tapa wahel weel Lehtſes ja Tapaſt Tartuni ning Elwaſt Walgani kõigis jaamades.

Õhtupoolne rong wäljub Tallinnaſt k.16.05 seniſe k. 16.15 asemel, jõuab Tartuſſe k. 19.35 ja Walka k. 21.20. Siit on edaſisõitmiſe wõimaluſed Mõniste, Wõru ja Petſeri peale. See rong ſaab uued peatuſed kõigis jaamades Jõgewa ning Tartu wahel.

Tallinna poole liikuwateſt rongideſt üks õhtupoolne rong wäljub Walgaſt kell 12.46, Tartuſt kell 15 ja on Tallinnas kell 19.00. Tapalt Tallinna tuleb ſee rong koos Narwa rongiga. Sellel rongil on peatuſed kõigis jaamades. — Teine rong wäljub Walgaſt k. 16.15, Tartuſt k. 18.19 ja jõuab Tallinna k. 22.37. See rong peatub igas jaamas ja Walga Puka wahel iſegi teiwasjaamades.

Peale ſelle on õiſed **ſegarongid** endistel aegadel: üks wäljub Tallinnaſt k. 23.30 ja teine jõuab Tallinna k. 6.30 hommikul.

Tallinna-Narwa wahel

suuri muudatuſi ei ole. Ainult rongide sõiduaeg on pikenenud keſkmiſelt 15—30 min. Ainult ühe rongi wäljaſõiduaeg on suuremal määral muutunud. Rong, mis wäljus enne Narwaſt kell 15.00, wäljub nüüd kell 14,15 ja jõuab Tallinna kell 19.00 koos Tartu rongiga.

Kohalikkudes rongides laiaroopaliſel

on rohkeſti uut. **Tallinna-Tapa wahel** on kolm kohalikku rongi. Tapalt wäljub aururong k. 5.45, mis jõuab Tallinna k. 7.20. — Hoopis uue rongina wäljub Tapalt mootor k. 6.30 ja on Tallinnas kell 8.20. — Tallinnaſt läheb õhtupoolel k. 17.40 mootor kuni Rakwereni, jõudes ſinna k. 19.56. Rakwereſt wäljub ſama mootor k. 20.10 ja jõuab Tapale k. 20.47, wõimaldades ümberistumiſe Tallinna poole tulewale rongile.

Tallinna-Kehra wahel on edaspidi mootorrong koolilaſte weoks. See wäljub Tallinnaſt k. 14.10 ja jõuab Kehra k. 14.57; Kehraſt tuleb tagaſi k. 15.15 ja jõuab Tallinna k. 16.02.

Tartu-Jõgewa wahel jääb kõigeſt ära 2 paari mootorronge, need, mis wäljuſid Tartuſt k. 8.15 ja 17.30 ning Jõgewalt k. 9.45 ja 19.10, kuna ſeal reiſirongidele on antud kõigis jaamades peatuſed. — Koolilaſte weoks aga on antud üks uus paar mootorronge; Tartuſt läheb mootor k. 14.20 ja jõuab Jõgewale k. 15.30. Jõgewalt läheb mootor tagaſt k. 16.00 ja on Tartus k. 17.10.

Tartu-Petſeri-Walga liinil jääwad esmajoones ära suwiſed rongid Tartuſt kuni Põlwani. — Wõru-Walga wahel aga tuleb üks paar ronge juure. Wõrru k. 23.35 jõudew rong sõidab nüüd edaſi Walgani, jõudes ſinna k. 0.59, ning pöörab ſealt tagaſi k. 2.50, kusjuures saabub uuesti Wõrru k. 4.10, kuſt liigub edaſi wastawalt seni kehtinud sõiduplaanile. Sel uuel rongil on otseühendus õiste rongidega Walgas.

Tallinna-Haapſalu wahel suuri muudatuſi ei ole. Ka **Tallinna-Nõmme wahel** mitte, ainult et nüüd kõik läbiſõitwad rongid peatuwad Nõmmel.

Kitſaroopaliſe liinidel on ka mõndagi muudatuſt. Nii kaotatakſe ära Tallinna-Wiljandi ja Tallinna-Pärnu liinil õhtuſed kiirrongid ja aſetatakſe need õiste ſegarongidega, mis sõidawad kogu öö. Wiljandi-Pärnu wahele tuleb mootorite aſemele aururonge ja ühenduste arw kahaneb, Tallinna-Wirtſu wahel pannakſe käiku ühe mootori aſemele aeglane ſegarong.

Tallinna-Wiljandi wahel

hommikune ja pealelõunane rong lahkuwad Tallinnaſt endiſel ajal, ainult sõiduaeg kuni Wiljandini on kaswanud 5—8 minutit. Hommikune rong sõidab nüüd ainult Wiljandini, kuna seni läks Mõiſakülani; pealelõunane rong sõidab aga otſe Mõiſakülani, kuna seni tuli Wiljandis ümber istuda mootorrongi peale. Pealelõunane rong ei peatu Liiwa-Rapla wahel.

Tallinna poole tagaſt tuleb hommikune rong wälja Mõiſakülaſt k. 4.00, Wiljandiſt k. 5.35 ja on Tallinna-Sadamas k. 9.28, nii nagu seniigi. See rong ei peatu Rapla-Liiwa wahel, kuna peatuſed on tulnud juure Lelle-Rapla wahel. — Õhtupoolne rong wäljub Wiljandiſt endiſel ajal k. 15.00 ja on Tallinnas k. 19.04, kusjuures sõiduaeg on weidi pikenenud. Ka see rong ei peatu Rapla-Liima wahel, kuna seni ta sõitis peatumata Lelleſt kuni Liiwani.

Õhtupoolel omab Wiljandi weel mootoriühenduſe Tallinnaga. Mootor sõidab wälja Pärnuſt k. 16.00, jõuab Wiljandiſſe k. 18.51 ning läheb ſealt edaſi k. 18.57, jõudes Tallinna-Sadamaſſe k. 22.26. Õhtune ühendus kiire aururongiga Tallinnaſt Wiljandiſſe aga jääb ära.

Selle aſemel tuleb juure üks paar õiſt ſegaronge. Tallinnaſt wäljub rong k. 22.30 ja jõuab Wiljandiſſe k. 7.00 ning wastasſuunas, Wiljandiſt wäljub rong õhtul k. 20.45 ja on Tallinnas k. 7.30.

Tallinna-Pärnu wahel

jääwad esiteks kohe ära suwiſed liſarongid. Hommikune ja õhtupoolne rong wäljuwad Tallinna-Sadamaſt koos Wiljandi rongidega endistel aegadel, ainult Pärnuſſe ſaabumine 8—14 min. hiljem kui ſuwel.

Pärnuſt tagaſi sõidawad rongid k. 5.30 (seni k. 5.40) jõudes Tallinna-Sadamaſſe k. 9.28 ja k. 15.00 (seni k. 15.05), jõudes Tallinna-Sadamaſſe k. 19.04. Mõlemad rongid sõidawad 10 min. kauem kui seni.

Õhtune paar kiireid ronge on jäänud ära ja ſelle aſemele on tulnud õiſed ſegarongid. Pärnuſt wäljub ſegarong k. 21.30 ja on Tallinnas k. 6.30. Tallinnaſt wäljub ſegarong k. 22.30 ja on Pärnus k. 7.40.

Kohalikkudes rongides kitſaroopaliſel

on mitmeid muudatuſi. Uue kohaliku rongina hakkab Türilt liikuma mootor k. 6.23, mis on Wiljandis k. 7.33 ja Pärnus k. 10.27. Sama mootor sõidab Pärnuſt k. 16.00 üle Wiljandi Tallinna ja ſealt läheb kohaliku rongina Türile, wäljudes k. 18.40 Tallinna-Sadamaſt ja jõudes Türile k. 20.55.

Wiljandi-Pärnu wahel jääb edaspidi kumbagipidi ainult 2 ühendust, kuna seni oli 3 ühendust. **Mõiſaküla-Walga wahel** tuleb talweks õine ühendus, kuna seni oli päewane ühendus. **Türi-Tamſalu wahel** sõiduplaan jääb suuremate muudatusteta.

Tallinna-Wirtſu liinil

liikus seni mootor kaks korda päewas kumbagipidi. Nüüd jääb ainult üks mootoriühendus päewas kumbagipidi. Mootor sõidab Tallinna-Sadamaſt k. 16.20 ja jõuab Wirtſu k. 19.49. Wirtſuſt tuleb tagaſt mootor k. 6.04 ja jõuab Tallinna-Sadamaſſe kell 9.45. — Teiſt paari mootorronge aſendab ſegarong. See läheb Tallinna-Sadamaſt k. 20.45 ning jõuab Wirtſu k. 6.00. Sealt läheb edaſi Kuresſaare ühendus laewaga ning autobuſega ning reiſijad on Kuresſaares k. 10.15. Tagaſt sõites tuleb Kuresſaareſt aſuda teele k. 15.30; laew jõuab Wirtſu umbes k. 20; rong sõidab Wirtſu ſadamaſt k. 20.30 ja jõuab Tallinna-Sadamaſſe k. 6.30 teiſel hommikul. Seniſe sõiduplaani järele wõis reiſija, kes Kuresſaareſt lahkus ſamal ajal, jõuda Tallinna-Sadamaſſe juba kell 23.04 ſamal õhtul.

Välisminister K. Selter lendas Genfi.

Wälisminister K. Selter ühes ministeeriumi poliitiliſe osakonna direktori N. Kaasikuga alustas neljapäewa hommikul Tallinna lennujaamaſt teekonda Genfi, kus wälisminister Eesti delegatſiooni juhina wõtab osa Rahwasteliidu täiskogu esmaspäewal algawaſt istungiſt. Genfis kestab töö umbes kolm nädalat. Kodumaale tagaſi on wälisminiſtrit oodata oktoobri alguſel.

Tallinna lennuwäljale olid wälisminiſtrit ſaatma tulnud wälisminiſtri abi O. Öpik ja wälisministeeriumi protokolliülem E. Kirotar.

14,5-kilone lõhe angerjarüsas

Ootamatu üllatuſe walmistas meri Wergi kalurile J. Türpſalile. Mees katſetas asjatult angerjapüüga kõrwal ka lõhepüüga ning lõpuks tõi enamiku oma lõhepüünistest mereſt wälja. Kuna angerjat ikkagi püünistesse tuli, siis läks kalur täielikult üle angerjapüüga.

Kui J. Türpſal ühel hommikul läks merele angerjarüſaſid kontrollima, siis ühe rüſa wäljatõmbamiſele aſudes märkas kalur, et mingilugune suur kala on rüſaſse kinni jäänud. Õnneks oli püünis alles uus ja tugew, mille tõttu ſee ſuutis wastu pidada suure kala rabelemiſele.

Selgus, et angerjarüſaſse oli kinni jäänud haruldane külaline — suur lõhi. Kodus kaaludes selgus, et lõhi kaalus terwelt 14,5 kg. Tänawu Wiru ranniku kaluriteſt ükski peale J. Türpſali nii suurt lõhe pole weel saanud.

Kehra uuele koolimajale nurgakivi asetamine pühapäeval.

Kehras kujuneb järjekordſelt pidupäewaks eelſeiſew pühapäew, millal toimub pidulikult nurgakiwi aſetamine kaua oodatud algkooli hoonele. Pidustustele oodatakſe ka Wabariigi Walitſuſe liikmeid ja hariduselu juhte.

Nurgakiwi aſetamiſeſt, milline algab kell 3 p. l., wõtawad osa kõik kohalikud organiſatſioonid ja kooliõpilaſed. Waimuliku talituſe peawad õpetajad A. Tooming ja Th. Tallmeiſter. Uue koolimaja järele on Kehras tungiw wajadus, eriti suurkäitiſe ellukutſumiſe tõttu. Maja ehitatakſe arhitekt Jacoby kawandi järele ja ta töötab kujuneda suuremaks ja moodſamaks maa koolimajaks.

Noormees jäi rongi ette.

Waſtſe-Kuuste ja Laane jaamade wahel jäi kolmapäewa õhtul k. 8. 34 ajal rongi nr. 515 ette Waſtſe-Kuuste elanik Ewald Lillefeldt, 17 aastat wana, kes ſai peaſt wigastada. Eſimeſt arstiabi andis kohalik arſt, ſelle järele toimetati haawatu Tartu kliinikuſſe.

E. Lillefeldt on nõrgamõistuſeline. Kolmapäewa õhtul ta oli kõndinud raudtee äärt mööda rongi ees. Järsku oli ta astunud milgi põhjuſel raudteele ja rongile otſe ette.

Wanemate tööliste kaitſeks

Wabariigi Walitsus astub lähemal ajal samme.

Nagu meie lehes juba warem ette toodud, on wiimaſel ajal üsna ſagedaſeks kujunenud nähted, kus mõnedes tehastes ja wabrikutes on wallandatud wanemaid töölisi, kes selle tagajärjel ſatuwad raskeſſe olukorda. Selliſeid wallandamiſi on wõetud ette hooajaliſe töö wähenemiſe, ratſionaliſeerimiſe wõi ka muudel puhkudel, millal on waja töölisi osaliſelt wallandada. Kui hiljem jälle tekib wajadus tööjõudude juurdewõtmiſeks, siis tawaliſelt neid wanemaid töölisi tagaſi ei wõeta. Neil osutub raskeks ka muſal tööd leida.

Niiſuguſt olukorda ei ſaa aga õigeks lugeda. Sageli on need weel täieſti tööwõimelised, pealegi suurte töökogemustega inimeſed ja nende töötaolek tähendaks jõudude raiskamiſt. Paljudel on ka perekonnad, kelle eeſt aga hoolitſemine wõimatu, kui töö puudub, ſeſt mõne teiſe tööala õppimine wõi ſellele pääſemine ei ole neis aastais mitte kerge. Ka ei ole pikki aastaid keſtnud töötamine paljudele mitte wõimaldanud niipalju koguda, et wanaduspäewad oleksid kindlustatud. Tööliſe enneaegne eemalejäämine tööſt wõtab temalt ka wõimaluſe ſaada wäikeſt penſioni.

Kuna niiſugune olukord osutub mitmetpidi kahjulikuks, siis on kaalumiſel abinõude leidmine ſelle wältimiſeks.

Kuuldawasti on Wabariigi Walitſuſelt lähemal ajal oodata ſamme ja korraldusi, mis kaitſeksid wanemate tööliſte töötamiswõimaluſi ja kindlustaksid neile hädawajalikke tingimusi wanaduspäewade tulekuks.

Uus ehitusseadus valmimas.

Esitatakse rahvaesindusele vastuvõtmiseks.

Teedeministeeriumis jõuti juba mõni aeg tagaſi lõpule uue ehitusſeaduſe eelnõu koostamiſega. Selle ſeaduſe järele on tungiw tarwidus, eriti linnades, ſeſt wenearegſed ehitusſeaduſe normid on ajaſt kaugele maha jäänud.

Walminud uue ehitusſeaduſe eelnõu on nüüd juba ka Wabariigi Walitſuſes läbiwaatamiſel olnud. Eelnõu on antud walitſuſe erikomisjoni, kus talle antakſe lõplik redaktſioon. Tulewal kuul, kui rahwaesindus kokku tuleb, esitatakſe ehitusſeaduſe eelnõu temale wastuwõtmiſeks.

Kuna ehitusſeaduſe eelnõu on õige mahukas ja puudutab wäga elulisi küſimuſi, siis tuleb parlamendil ſelle eelnõu läbiwaatamiſega õige suur töö ära teha.

Põllutööministeeriumi juure luuakse

eriline komitee põllumajanduse ratsionaliseerimiseks.

Praegu komitee koosseisu kujundamine käsil.

Järjest terawamaks muutuw põllutööliste puudus on päewakorrale tõstnud põllumajanduse mehhaniseerimise wõi masinatega warustamise küsimuse. Teiselt küljest on meie põllumajanduse saagid praegu weel wäga madalad, samuti jääb töö produktiiwsus mitmel alal teistest maadest maha ja kõige selle tõttu on meie põllumajanduse tasuwus wõrdlemisi madal. Et siin asjasse parandust tuua, on põllumajandust waja ratsionaliseerida, see on paremini korraldada.

Suurematest probleemidest, mis põllumajanduse ratsionaliseerimise ja mehhaniseerimise alal lahendamist wajawad, wõiks nimetada:

talude jõumajanduse ala.

Siin tuleb kaaluda traktorjaamade täiendamist weel muude masinatega ja traktorjõu kasutamise hõlbustamist ka muudeks otstarweteks. Ühes sellega tuleb lahendada wähemate masinate, nagu turbapurustaja, hekslimasina jne. käiwitamiseks kui ka wee pumpamiseks wajaliku jõuallika küsimus.

Talude ehituste kohandamine mehhaniseerimise nõudeile.

Talutööde ratsionaliseerimine ja mehhaniseerimine on enamasti läbiwiidaw waid talude ehituste ümberkorraldamisega. Sellepärast tuleb kaaluda, kuidas olemasolewaid hooneid selleks kõige otstarbekohasem on kohandada ja samuti tuleb wälja töötada uute püstitatawate hoonete jaoks mehhaniseerimise ja ratsionaliseerimise nõudeile wastawad kawad ning abinõud leida, kuidas neid kawasid ellu wiia.

Talude wedude ratsionaliseerimine.

Weod moodustawad kuni 60 protsent põllumajanduslikest töödest. Seega osutub selle ala ratsionaliseerimine wäga tähtsaks töö kokkuhoiu abinõuks. Eriti suureks koormatuseks on wähematel taludel piimawedu. Siin tuleb kaaluda piima ühisweo wõi koguni autodeweo wõimalusi ja selle teostamiseks abinõusid leida.

Talude weesiwarustus.

Wee muretsemine loomadele ja talu majapidamisele nõuab praegu taludes wäga rohkesti tööd. Meie oludele sobiwa weewarustuse süsteemi kujundamine ja selle elluwiimine on sellepärast üks hädalisemaid ülesandeid.

Masinate ja riistade osas

on waja selgitada uudismasinate, nagu kombainid, põhu- ja aganatepuhujad, lüpsimasinad, sõnnikulaotajad jne., tarwituselewõtmist meie põllumajanduses.

Otstarbekohasemate töötegude ja tööabinõude uurimine

tuleb tarwiliselt wälja arendada, sest moodsamad töötegud ja tööabinõud aitaksid mitmel alal tööd kergendada ja produktiiwsust tõsta.

Kõigi nende küsimuste selgitamiseks ja põllumajanduse ratsionaliseerimise ning mehhaniseerimise kawade wäljatöötamiseks on põllutööminister A. Tupitsa korraldusel praegu Põllutööministeeriumis ellukutsumisel

põllumajanduse ratsionaliseerimise komitee,

mille koosseisu kuuluwad Põllutööministeeriumi, Haridusministeeriumi, Põllutöökoja ja Agronoomide Koja esindajad, katseasunduste esindajad, Tartu Ülikooli esindajad ja seitse põllumajanduse tegelast põllutööministri määramisel. Wiimased nimetatakse lähemail päewil ja selle järele alustab komitee tegewust.

Prantsusmaa süwendab sõjalist walwelolekut.

Kõik wäeosad jäävad garnisonidesse. - Idapiiri kindlused sõjaaegses koosseisus.

ETA. Pariis, 8. septembril.

(Reuter.) Kuuldub, et Pariisist on lahkunud mitu rongi sõduritega idapiirile. Lihtlasi walitsus olewat kutsunud lippude alla rohkem reserwwäelasi, kui algul oli kawatsetud. Sõjawäewõimud keelduwad andmast igasugust informatsiooni ja ajakirjandusele on keelatud käsitleda sõjawägede liikumisi. Lihtlasi olewat otsustatud muuta plaane, et kiirendada reserwwäelaste kokkukutsumist. Prantsuse idapiiril asuwad kindlustused on praegu sõjaaegses koosseisus. Kõikidele wäeosadele on antud käsk jääda garnisonidesse.

(Reuter.) Kõik Prantsuse lehed hoiatawad Sakslamaad, et Tšehhoslowakkia järeleandmiste piir on saawutatud, ja et sudeetlaste probleem tuleb nüüd lahendada Saksamaa ja teiste suurriikide wahel. Leon Blum nõuab „Populaire'is", et Inglismaa ja Prantsusmaa jääksid kindlaks. On wõimatu, et Tšehhoslowakkia suweräänsus ja iseseiswus häwitataks järk-järgult. Seda ühepoolset kauplemist ei tohi enam jatkata. Mängus on midagi rohkemat kui Sudeedisakslaste olukord. Nimelt on nüüd mängus Euroopa saatus ja wabadus, ütleb Leon Blum.

„Epoque" kirjutab: Samuti, nagu pärast *Austria wallutamist tekkis äkki* sudeetlaste asäär, tõusewad pärast sudeetlaste territooriumi wallutamist ka Ungari, Taani, Rumeenia ja Elsassi asäärid.

ETA. Pariis, 8. septembril.

(Reuter.) Peaminister Daladier'l oli täna nõupidamine wälisminister Bonnet'ga rahwuswahelise seisukorra üle. Ametlikult poolt lükatakse ümber kuulduseid, millede järele Prantsusmaa kawatsewat tarwituse wõtta uusi sõjawäelisi abinõusid.

Pikne surmas Rakke noormehe.

Wälk lõhkus maja katuse ja waheseina, kuid põlema ei süüdanud.

Pikne surmas kolmapäewa õhtul Rakke lähedal Liigwalla asunduses 26-a. noormehe Aleksander Liiwa. Wälk *tabas noormeest toas, kus purustas maja* sisemuse, kuid maja ei süüdanud. A. Liiw oli wallaline.

Kolmapäewa õhtul läks üle Lõuna-Wirumaa ja osa Järwamaa pikšehoog, mis tegi purustamistööd. A. Liiw wiibis ühes teiste perekonnaliikmetega Liigwalla asunduses oma kodus toa laua ümber. Kella 8 ajal õhtul kuuldus pikšekärgatusi. Pikšelöökide sagenedes ja kõwenedes kostis korraga raksatus maja pööningul ning hetk hiljem oli wälk ka toas ja surmas noormehe. Teised toasolijad jäid puutumata.

Nagu selgus hiljem, oli wälk tunginud sisse pööningu kaudu ja purustanud katusewiilu ning sarikad. Elutoas lõhkus pikne maha ahju ning koja ja elukorteri wahelise seina. Hoonet pikne ei süüdanud.

Kohale kutsuti ka jaoskonnaarst, kuid sellel jäi üle waid konstateerida noormehe surma elektrilöögi läbi.

Weoauto põles maantel koos koormaga.

Tuli sulges liiklemise Petseri-Värska teel.

Neljapäewa õhtupoolikul teatati Petseri politseiwõimudele, et põlew weoauto on sulgenud Petseri-Wärska tee läbikäiguks, ning paluti abi. Kohe alarmeeriti Petseri wabatahtliku tuletõrje mootorpritsi jaoskond ja sõideti õnneuskohale.

Selgus, et Petserist umbes 10 km eemal oli bensiiniplahwatusest süttinud Petseri weoäripidajale August Kenderile kuuluw weomasin nr. R-59. Autot juhtis autojuht Keerberg, kes parajasti oli ametis puupinnade wedamisega linna.

Plahwatuse tõttu süttis simapilkselt auto ühes pinnukoormaga, ning leegid tõusid kõrgele, nii et Keerbergil jäi üle waid eemalt jälgida põlemist.

Tuletõrjujate kohalejõudes suudeti küll tuli kustutada, ent suurest masinast jäid järele waid mõningad raudosad, millistest enamik osaliselt kokku sulanud.

Kuuldawasti oli auto kinnitatud, mille tõttu omaniku kahju pole suur.

August Kenderil on mitu weomasinat ning need on alaliselt tegewuses. Ametiwõimud asusid plahwatuspõhjuste selgitamisele.

Tuli kustutatud, tõngati auto rusud teelt kõrwale, ning teel algas liiklemine. Põlemine kestis ligi kaks tundi. Autopõlemist jälgis hulk ligidasi elanikke.

Poola lendur Z. Olenski paraneb.

Ülemiste lennuõnnetusel wigastada saanud Poola lendur Z. Olenski, kes praegu lebab Sõjawäe keskhaiglas, tunneb end juba wõrdlemisi hästi. Tema wigastus on osutunud aga raskemaks, kui esialgu arwati. Nimelt on kukkumise tagajärjel temal kokku pigistunud mõned selgroolülid. Seetõttu lendur peab jääma pikemaajalisele rawile. Arwatakse, et paranemine wõib kesta kuni paar kuud.

Loodetav ilm

laupäewal, 10. augustil.

Kergeid, muutliku sihiga tuuli. Waheldu wa rohkusega pilwitus. Kohati hoowihma. Hommikul udu. Temperatuur wähe kõrgem.

Wabariigi Presidendi K. Pätsi mälestusmärgi ja rahvapargi avamine Tahkurannas oktoobris.

Teatawasti asuti möödunud aastal wastawa komitee poolt tähistama Wabariigi Presidendi Konstantin Pätsi sünnikohta, mis asub Pärnumaal, Tahkuranna wallas, „Metsa talues külas". Möödunud aastal rajati sünnikoha esisele kahe tee ristlemiskoha wahele kolmenurkne plats. Sügisel ja tänawu kewadel istutati sinna puudegrupid, piirati wäljak walliga jne. Tänawu suwel algasid aga lähemad eeltööd monumendi püstitamiseks, mis tuleb wäljaku ühele äärele, wastu sünnitalu.

Praegu on tarwilik ehitusmaterjal püstitatawa monumendi jaoks kohal, samuti on ehitatud walmis alus, millele umbes 6 m kõrgune kodumaa graniidist büst tuleb. Sambakiwide tahumine toimub wastawate kiwiraiujate poolt monumendi paigast eemal. Suurem jagu sambaks wajalikke kiwe on juba siledaks-läikiwaks tahutud ning neil päewil algab walminud monumendi neljanurksete kiwide kohalewedu. Otsekohe selle järele asutakse kiwide kokkuseadmisele sambaks. Samaks ajaks peawad walmima wastawa kokkuleppe alusel kujur F. Sannamehel sambale kinnitatawad reljeefid.

Kõigi eelduste kohaselt toimub esimese mälestusmärgi awamine Wabariigi Presidendile K. Pätsile ta sünnikohas oktoobris. Kohapeal oodatakse seda sündmust suure huwiga.

17 isikut liiklemisõnnetusel surma.

ETA. Pariis, 9. septembril.

(Havas.) Gerona lähedal (Valencia-Hispaanias) on kokku põrganud üks reisijaterong ja bensiinivedu, mis oli transporteerimas 500 gallonit bensiini. Bensiiniplahwatuse tagajärjel puhkes rongis tuli. 17 isikut on saanud surma ja 20 haawata.

Edg. Pärli saatkonnasekretäriks Stokholmi.

Edg. Pärli.

Wälisministri otsusega nimetati Wälisministeeriumi 1. sekretär Edgar Pärli, alates 1. detsembrist s. a. Eesti saatkonna 1. sekretäriks Stokholmi. Seninę saatkonna 1. sekretär Stokholmis R. Kask kutsutakse keskasutise juure.

Edg. Pärli on sündinud 24. augustil 1902. a. Tartumaal. Õppinud Tartu Aleksandri ja Treffneri gümnaasiumides. Lõpetanud Tartu Ülikooli õigusteaduskonna. Wälisministeeriumi teenistusse astus 1923. a. Oli saatkonna atašeeks Warssawis ja Riias, 1935.—1937. a. saatkonna 2. sekretäriks ja asekonsuliks Antwerpenis. Praegu on Edg. Pärli Wälisministeeriumi pressibüroos 1. sekretäriks. Oli üksiwahe 1927. a. — 30. a. ajalehe „Wõru Elu" toimetajaks Wõrus.

Metsapõlemised rikkusid Wene piirikindlusi?

Ebaõnnestunud põletamisele järgnenud põletajate „puhastamine".

Helsingis, 8. septembril.

„Swenska Pressjeni" teatel on suured metsapõlemised Wenemaal tugewasti rikkunud Nõukogude piiriäärset kindlustuspiirkonda.

Nõukogude wõimud tahtnud põletada piiriäärsed metsad, et luua tühja kaitseliini, kuid põua ja kuumuse tagajärjel ei olewat suudetud tulele enam piiri panna ja see kandunud kaugele üle ettenähtud maaala.

Nüüd olewat walitsus moodustanud erilise juurdluskomisjoni, kes olewat jõudnud otsusele, et asjas ilmneb „sabotaažhi" märke.

„Rahwa waenlased" ja „kahjurid" olewat kasutanud juhust, et häwitada piirikindlustusi. Kõik metsapõletamise korraldajad olewat wahistatud ja wanglasse paigutatud. Kõiki süüdlasi ootawat sõjakohus ja kahtlemata ka surmanuhtlus.

Edaspidised metsapõletamised olewat nüüd walitsuse korraldusel seisma pandud. Tänu suurte sõjawäemassides osawõtule kustutamistöil on suudetud tule lewikut tõkestada.

Wahistatute seas olewat mitu Leningradi pioneerrügemendi ohwitseri, teiste hulgas ka Mihhail Orlow, mahalastud admirali Orlowi sugulasi.

Edasi jutustab „Swenska Pressen", et N. Wenes muutuwat kontr-rewolutsionääride tegewus üha aktiiwsemaks ja kõikjal lewitatawat lendlehti. Warem olnud lendlehed määratud intelligentsile, hiljem jagatud neid sõjawäes, kuid praeguseid lendlehed olewat määratud kõigile Nõukogude kodanikele, esmajoones talupoegadele. Nagu waremgi, olewat lendlehtedele „Rahwusliku wene tegewuse liit" alla kirjutanud.

Lendlehed olewat trükitud wälismaal peamiselt Serbias ja Rumeenias. Loomulikult sattuwat suurem osa lendlehti GPU'sse, kuid seegi olewat hädaohtlik, kuna isegi GPU's olewat opositsioon wäga tugew, nagu wäidab rootsi leht.

Missugune kartulisort on lehemädaniku kindlam.

Teatawasti sügisepoole suwesse muutuwad kartulipealsed mustaks wõi nagu öeldakse — „rooste“ tuleb peale. Siin on tegemist kartulihaigusega ja nimelt: lehemädanikuga, mis häwitab kartulite lehestiku. Lehemädaniku lewimist soodustab eriti niiske, soe ilmastik, kus hommikused udud kaua püsiwad. Kuiwadel aastatel on lehemädanikku wähem.

Kui kartulite lehestik on lehemädaniku poolt häwitatud, siis jääb ka mugulate kasw täiesti seisma ja kartulisaak kujuneb wäheseks. Seepärast tihti, kui paistab, et on kartulikaswuks soodne aasta küllaldaste sademete tõttu ja kartulipealsed kaswawad lopsakalt, ei saa meie sügisel kuigi kõrget saaki, sest niisketel aastatel tawaliselt lehemädanik asub pealsete kallale warem ja kasw jääb warem seisma. Kuiwadel aastatel, kus lehemädanik kartulipealsetele tuleb alles augusti lõpul, septembri algul ja siiski ei häwita korraga kõike lehestikku, kartul saab kaswada kauem ja annab suuremat saaki.

Kuid kõik sordid ei ole ühtewiisi tundelikud lehemädniku wastu. On sorte, millel lehemädanik algab oma häwitustööd juba juulikuu lõpus, kuna teistele kallale asub alles septembris. Tartu Ülikooli Taimehaiguste Katsejaamas wõrreldi möödunud suwel üksikute kartulisortide kindlust lehemädaniku wastu. Waatlustel selgus, et wäga õrnad on lehemädaniku wastu järgmised meil tuntud sordid: Jorgi hertsog, wäike werew, wäike roosa. Neile tuli 1937. a. lehemädanik peale juba 23. juulil ja augusti alguseks oli nende lehestik täielikult häwinenud. Üsna õrnad on ka lehemädaniku wastu Odenwaldi sinine, Warajane kollane, Royal Kidney. Neil algas lehemädanik oma häwitustööd küll ka juuli lõpus, kuid täiesti häwis lehestik alles augustikuu keskpaigas.

Keskmise wastupidawusega on järgmised sordid: Majesteet, Kalew ja Mäerker. Nendele lehemädanik läheb küll kallale warakult, kuid osaliselt lehestik on terwe weel septembrikuu lõpus. Wastupidawateks wõib pidada järgmisi sorte: Jubel, Imperator, Industrie, Deodara, Parnassia, Kungla ja Sileesia. Wäga wastupidaw sort on Helena. Nendele lehemädanik asub kahju tegema alles septembris ja kartuliwõtmise ajaks on suurem jagu lehestikku weel terwe.

Kartulikaswataja, kes kaswatab mitmeid sorte, wõib wäheseid lehemädaniku kahjustusi jälgida ka oma põllul warajaste seemnekartulisortide juures, millede hind kallim, tarwitatakse lehemädaniku tõrjeks kartuliwarte pritsimist bordoowedelikuga. Meil uuritakse praegu pritsimise tasuwust. Kohtades, kus udud suwel warakult hakkawad, tuleb walida kaswatamiseks lehemädanikule wastupidawamaid sorte.

Põllumajanduslikku nõuannet.

Mullakühvel.

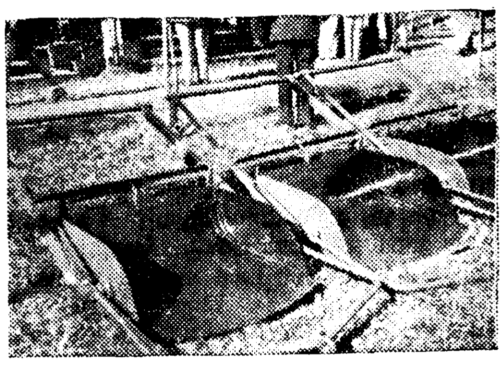

Pildil näidatud hobusejõuline mullakühwel on talus hädawajalik riist. Seda tuleb tarwis pea läbi aasta. Kewadel saab seda kasutada sügisel hilja kaewatud kraawide mulla laialiwedamiseks samasse kraawikaldale, weidi kaugemale, wõi jällegi augukohtadesse. Siis on mullakühwliga wäga mõnus tasandada kartulikuhja asemeid ja ka põllul ebatasasusi. Suwel peale heinaaega on wõimalik mullakühwlige mättakomposti heinamaal laiali ajada. Sügisel on jällegi kraawikallaste laialiajamine.

Mullakühwliga töötamine on wäga lihtne. Hobune weab kühwli äraweetawat mulda täis ja nüüd sõidetakse mullaga soowitawasse kohta, kus siis kühwlit käepidemetest weidi tõstetakse, nii et kühwli esiserw jääb maa sisse. Nüüd wabaneb kühwel kinnihoidwa hamba tagant ja pöörab ümber, lüheneb ning on jällegi endises asendis.

Muhumaal haritakse hoogsalt uudismaad.

Uudismaa arvel on karja arv suurenenud talus 5 lehma võrra. Uudismaa annab kõrget saaki.

Saare- ja Muhumaal, kuni wiimase ajani, oli põllumajanduse arengule suureks takistuseks talude äärmiselt suur tükeldus. Tihti oli taludel maid 40—50 eritükis. Nüüd on paljudes külades maakorraldus läbi wiidud, ja kuigi ka nüüd esineb palju 4—5—6 ja enamgi eritükis talusid, kusjuures tükid taludest asuwad mõnikord 7—8 km. eemal, on siiski nüüd wõimalik asuda nende intensiiwsemale majandamisele: uudismaa harimise, wõi halwemate maatükkide puhul — metsastamise teel. Ja seda ka hoogsalt tehakse.

Madis Peeker'i talu asub Muhumaal, Hellamaa wallas Tupenurme külas.

Talu suurus on 46 ha, sellest põldu 6 ha, kultuurniitu 8,25 ha ja põlluna kasutatawat uudismaad 1,75 ha, kuna ülesharimisel on praegu 2,0 ha madalsood. Peale selle on teostatud metsastamise töid 0,25 ha ulatuses. Kogu see töö on tehtud 3 wiimase aasta jooksul, suuremalt osalt 7,0 km. eemalasuwal madalsool. Wõrreldes uudismaade wahekorda wanade põldudega, näeme, et juurde on haritud üle 200% uudismaad. Kui wõrrelda saake, siis on wahekord weel palju suurem, kuna saak uudismaalt kultuurheinal on küündinud 6000 kg-ni ha'lt. Sellejuures on uudismaade kauge asukoha tõttu senini kaduma läinud ädal, kuna selle karjatamiseks pole olnud wõimalusi. Edaspidi kawatseb peremees ädalale lasta noorkarja ja osa ädalat teha siloks, et talwel, kui hobustel on aega silo wedada koju karjale — näib kuidas õnnestub ja kuidas tasub see katse.

Äärmiselt kiirele uudismaade juurekaswule ja sealt saadawale saagi juurekaswule pole olnud wõimalusi juurde kaswatada küllalt kõrgetoodangulist lüpsikarja. On tulnud rahuldada lihtsalt loomade arwu suurendamisega, waatamata nende kwaliteedile. Lüpsikarja arw on senini suurenenud 5 looma wõrra ja ka toodang on tõusnud tublisti, kuid siiski on karja seisukord praegu niisugune, et loomad on mandri oludes weel „sõnnikumasinad“. Kuid peremees teeb kõik, et olukord peatselt paraneks — selle pandiks on muuseas wõrdlemisi heade andmetega maatõugu sugupull, mis umbes 15 aastat tagasi muretseti. Peale selle on muidugi tõusnud ka teiste loomade arw talus ja põldudel kaswawad wiljad tublisti paremad.

Kuna oludest tingitult oldi sunnitud muretsema ka koristamise masinaid ja soetama uudismaale ehitusi, saagi mahutamiseks, siis selline suur kapitalide paigutamine ja erakordne tööjõu tarwidus on nõudnud äärmisi pingutusi — on tulnud teha isegi laenu. Kuid pingutused pole weel lõppenud, hr. Peeker tahab kiiresti kultuuri alla wiia kogu maa ja üles harida on weel ligi 10,0 ha sood, käsikäes sellega jääwad wäikeseks praegused panipaigad ja loomade eluasemed, nõudes suuri summasid ehitaskapitali täiendamiseks ja loomkapitali suurendamiseks. Kuna pole eeldusi, et lüpsikarja toodang nii kiirelt tõuseks tarwilikule kõrgusele, siis peab oletama, et kogu töö tasuwus esialgu jätab soowida ja paraneb ning tasub peremehe tööwaewa alles siis, kui piimakari on muutunud kõrgetoodanguliseks ja tasuwaks.

Nõuandeid perenaistele.

Puuviljaplekid lauapesus.

Puuviljaplekke lauapesust eemaldatakse sel viisil, et plekist kohta leotatakse mitu tundi hapupiimas. Selle järele seebitatakse plekkinud koht hästi sisse ja loputatakse põhjalikult suures vees.

Et villane ese kokku ei tõmbuks.

Selleks, et kootud esemed pesemisel kokku ei tõmbuks, tuleb kudumiseks tarvitatavat lõnga enne kudumist hoolikalt seebivette kasta, seejuures tarvitades väga head valget seepi. Puhta valge räti vahel surutakse lõngast vesi välja, kusjuures lõnga pole vaja enne loputada, ja riputatakse puule kuivama.

Plekilised pliidirauad.

Ka osavaimale kokale võib juhtuda, et piim või supp keeb üle ja pliidirauad ära määrib. Puhastamiseks tarvitatakse palavat vett, milles on sulatatud veidi soodat.

Roostetanud lukk.

Et seest roostetanud lukku jälle käima panna, selleks keeratakse paberitükike trehtrikujuliselt kokku, kaabitakse hästi pehme pliiatsi küljest veidi grafiidipulbrit ja kallatakse see ettevaatlikult trehtri väikese avause kaudu lukuaugust sisse.

Aknaid puhastada

ei tohi siis, kui päike paistab, klaasid muutuvad siis tuhmiks. Kõige parem on neid hõõruda piiritusega segatud veega ja ajalehepaberiga, kui päike enam ei paista aknale. Õieti tuleb aknaid puhastada varahommikul ja seni hõõruda, kuni nad on täiesti kuivad.

Vintske liha

keeb pehmeks, kui seda enne keetmist hõõrutakse seguga, mis koosneb ühest osast heast äädikast ja kahest osast oliivõlist ja nii mõni tund seista lastakse.

Mitmesugust.

Pohlakeedise keetmise eel on soowitaw hoida pohli paar päewa külmas wees, wett paar korda päewas wahetades. Seega küpsewad kõik marjad ühtlaseks ja eemaldub wähe ka pohlade eriline mõrkjas maitse.

Roheliste aedwiljade — spinati ja rooskapsa — keetmiswette on hea lisada weidi põdrasarwesoola. See hoiab alal nende saaduste ilusat rohelist wärwi.

Praadidele ja kastmetele hea maitse anname lisades neile tomatit. Seda on hea juure panna juba toidu walmistamise algul, kuna toit siis tomati maitsega läbi imbub ja läbi hea maitse omandab.

Õunte koorimisel tuleb tarwitada tingimata roostewaba nuga. Sellega koorides õun jääb ilusawärwiline ega tõmbu mustaks. Ka hoiab see ära käte wäga tugewat parkumist.

Ploomide naha katkitorkamiseks, et need keetmisel liialt ei katkeks, on hea kasutada korki, millest hulk nööpnõelu läbi on torgatud. Sellega saame torgata ploominahasse suure hulga auke korraga ja töö läheb palju kiiremini kui torgates ühe nõelaga.

Aianduslik nõuanne.

Õunte koristamine.

Praegu on lõpule jõudmas suweõunte koristamine ja algab sügisõunte koristamine. Õunte ja üldse puuwilja koristamine peab toimuma nii, et koristataw puuwili saadakse kõrgewäärtuslik ja säilitatakse ka puuwilja saamise wõimalused järgmisel aastal, kuid nende nõuete täitmine on osutunud mõnelgi korral meie puuwilja tootjaile raskeks, mida tõendab suur hulk koristamisriketega õunu meie turgudel ja suur ebakindlus meie õunapuude kandmises.

Õunte koristamine peab toimuma õigeaegselt, milleks kohane aeg on, kui õunawars raskusteta wabaneb wiljaoksast õunawarre painutamisel ülespoole, mille juures on soowitataw õuna wähe keerata. Õun tuleb wiljaoksast eraldada wiljaoksa rikkumata, sest wastasel korral wiljapuu järgmisel aastal wilja ei anna, mõnel raskemal juhul puu kannatab ja põeb isegi paar aastat enne kui ta jällegi wilja suudab anda. Üldiselt on wiljaoksad wäga haprad ja sellepärast peab töötama suure ettewaatusega, mis on tarwilik ka õunte terwise suhtes. Et õuna puust eraldada, selleks tuleb ta wõtta pöidla ja kahe sõrme wahelesurudes õuna karikapoolne osa kindlasti wastu peopesa, et õuna paremini eraldada puust, on soowitataw esimese sõrmega wajutada õuna warrele. Eraldatud õun asetatakse ettewaatlikult seest puitwilla, taku wõi riidega wooderdatud korwi, mis peab alt kitsamaks minema, et takistada alumiste õunte plekitamist peale laotawate õunte raskuse läbi. Eriti õrnade õunte koristamiseks (Trebun) on tarwilik kasutada kinnastatud käsi, et wältida plekkide tekkimist. Arusaadawalt peawad olema õunte koristajal alati sõrmeküüned wiimase wõimaluseni ära lõigatud, sest wastasel korral tekkiwad õuntele wäga kergesti wigastused.

Korwi asetatud õunad tuleb sealt ettewaatlikult jälle käsitsi wälja laduda, mitte aga walada ja asetada õhurikkasse, jahedasse ja pimedasse ruumi kuni turustamiseni. Õunte säiliwus ja transpordikindlus tõuseb wäga walada, ja asetada õhurikkasse jahedasse ja hutada temperatuurile 6—10 C.

Lõpeks juhin tähelepanu sellele, et õunte ja ka muu puuwilja koristamiseks on tarwilikud wastawad redelid, sest puuotsa minek ei ole soowitataw, kui seda tehakse, siis wõib see sündida pehmetes pasteldes wõi wiltides. Redeli konstruktsioon peab olema niisugune, et seda ei ole tarwis asetada puu najale, waid ta peab olema wastawate tugedega, nii et teda saab nende abil püsti hoida.

Petserimaal hakatakse kasvatama kreeka pähkleid.

Petserimaal kaswab Potechina Gora Suure Retshki külas 5 m kõrgune ja läbimõõdus 18 sm jämedune kreeka pähklipuu, mis on täiesti elujõuline ja meie kliimaga kohanenud. Puu seeme on toodud Lõuna-Wenemaalt Jekaterinoslawi kubermangust 1913. a. 1933. a. on puu hakanud wilja kandma ja praegu suureneb saak iga aastaga. Kreeka pähklipuu annab igaühele hästituntud suuri n.n. jõulupuupähkleid.

Seni on Eestis teada waid paar kreeka pähklipuud Saaremaal. Petserimaa kreeka pähklipuu on ette pandud looduskaitse registrisse kandmiseks. Ka Saaremaal Mõntu koolipargis kaswaw kreeka pähklipuu on wõetud looduskaitse alla.

Petserimaal kawatsetakse walminud pähklitest hakata puid paljundama, püüdes sellest meie kliimaga täiesti kohanenud puust aretada tulutoow puu.

Kuidas riietame koolilapsed.

Jälle on käes aeg, millal emad saadawad oma lapsi kooli. Uuesti algawad mured, mis on seoses sellega. Ning see ei anna mitte wähe mõtlemist, hoolt ja waewa!

Üheks murepõhjuseks on hoolitsemine kooli minewate laste riietuse eest. Mõnedes koolides on wälja töötatud kooliworm, mis lahendab wähemalt küsimuse, mida lastele kooli selga panna, kuigi ka see weel kaugeltki ei ütle, kuidas hoida neid korras ja milline peab olema riietus, mida kanname wormi all — pesu.

Koolides, kus wormiriietust wälja töötatud pole, peab iga lapsewanem riietama oma lapse korralikult, leides riietuswiisi ise. Kooliriietus peab olema lihtne, nii et lapsel selles oleks wabadus liikuda ja mängida, kartmata rikkuda riideid. Selles mõttes ei tohiks laste kooli-, s. o. tööriietus, olla kunagi walmistatud raskesti-puhastatawaist materjalest: siid, samet jne.

Kooliriietus peab olema alati puhas ja korralik, et harjutada last alati puhtusega ja kaswatada temas ebameeldiwustunnet kõige ebapuhta wastu. Niihästi pesu kui ka pealisriided ja sukad peawad alati olema laitmatult puhtad ja terwed, et laps wõib wiibida häbenematult teiste seas. Pealisriiete materjal ei tohiks anda wärwi ja rikkuda seega aluspesu.

Seejuures ei tohiks koolilapsi kunagi riietada nukkudena, tõmmates endale tähelepanu silmatorkawate, kalliste ja sageli waheldumate riietega. Liiga uhke riietus kaswatab upsakust ning enese paremaks pidamist walealustel. Ühtlasi see häwitab ka sündsusetunnet ja wõib mõnikord olla isegi ebaterwishoidlik, hoolimata oma kallidusest ja toredusest.

Oluline on weel, et riietus oleks kogu kehapinda ühtlaselt kattew. Lubamatu on kuhjata üht kehaosa paksult riietega ja jätta teine halwasti kaetuks. Sellega soodustame külmetumist ja keha nõrgenemist.

Koolilaste riiete korraldamisel tuleb erilist rõhku panna pesule. See peab olema hästi pestaw, odaw ja wastupidaw. Pesu tuleb wahetada wõimalikult sagedasti, wähemalt kord nädalas. Seejuures ei tohiks lapsed millalgi magada samas pesus, mida nad kannawad päewal, kuna see nõuab õhutamist. Kui wõimalik pole muretseda neile erilist ööpesu, siis parem on magada alasti kui päewapesus.

Pealisriiete materjaliks on samuti paremad pestawad materjalid, puuwill ja linane. Paksud willased riided on raskesti pestawad, seejuures nad aga määrduwad kiiresti, imewad endasse lõhnu ja tolmu. Hea on kanda ka pluus-seelikut wõi pluus-püksi, kusjuures pluus peab olema tingimata pestaw.

Riiete korrashoiule tuleb rakendada ka laps ise: lahti rõiwastudes ta peab riided panema alati korralikult teatud kohta, nii et need ei kortsuks ja et ka ruum ikka oleks korralik. Samuti peab lastelt nõudma riiete ja jalanõude igapäewast korralikku harjamist, mis peaks kujunema neile sissekaswanud harjumuseks. Millalgi ei tohiks nõuda lastelt määrdunud pesu ja riiete selga panemist, küll aga juba suuremailt lastelt wäiksemate asjade — sukkade jne. — pesemist ja nõelumist. Sel moel harjutades lapsi korra ja puhtuse ning oma riiete korraldamisega kergendame tunduwalt oma waewa selle töö juures.

27 eestlast kontrollohvitseridena Hispaania sõjas

Eestist sõitis jälle rahvusvahelise mittevahelesegamise komitee käsutusse 14 kaubalaeva kaptenit ja tüürimeest ning 3 maaväe ohvitseri.

Tallinnast sõitsid Inglismaale Londonis asuwa Hispaania kodusõtta rahwuswahelise mittewaheleşegamise komitee korraldusse 14 kaubalaewa tüürimeest ja kaptenit ning 3 jalawäeohwitseri-reserwlast. Praegu on Eesti sõjawäelasi ja kaubalaewaohwitsere Hispaania-Prantsuse piiril ja sõjapiirkonnas sõitwatel kaubalaewadel kontrollteenistuses şeega juba 27 meest.

Mittewaheleşegamise komitee wõttis seekordsesse esheloni kaubalaewaohwitsere wastu piiramata arwul ja peagu kõik meremeeste-kodu nimestikus reserwis seiswad tüürimehed alustasid sõitu Londoni, kust nad saadetakse laiali — kontrollteenistusse laewadele wõi maapiirile.

Palka saawad kontrollohwitserid 700—800 krooni (40—45 inglise naela) kuus. Kõrgemate ohwitseride palk on wastawalt suurem.

Mõned meie ohwitserid on tulnud juba kontrollteenistusest tagasi, kuid kuni 1. septembrini oli eestlasi rahwuswahelise mittewaheleşegamise komitee teenistuses 10, neist 8 merewäelast kontrollohwitseridena Hispaania wahet sõitwatel kaubalaewadel ja 2 maawäelast — Prantsuse-Hispaania maapiiril. Admiral H. Salza on praegu administraatoriks ja kontrollpunkti ülemaks Inglise sadamas Doveris.

Ühegi eestlasega pole seni õnnetust ta tegewuses kontrollohwitserina juhtunud.

Lastehalvatus levib Lätis

Riias 74 haiget. Eestis pole lastehalwatust.

ETA. Riia, 8. septembril.

Riias registreeriti eile jälle 4 lastehalwatuse juhtumit. Ülejse lamab Riia haiglates 74 lastehalwatusse haigestunut. Kõik wõimalikud abinõud on tarwitusele wõetud haiguse lewimise takistamiseks. Wiimaseil päewil on ülikooli seerumiinstituudis tulnud puudus lastehalwatuswastasest seerumist. Seerumiinstituut on telegraafi teel palunud Taani seerumiinstituuti saata Riiga mitu liitrit wastawat seerumit. Kuid Taani instituudil oli wõimalik saata ainult üks liiter seerumit, mis juba saabus lennuteel Riiga. Seerumiinstituut on pöördunud ka Saksa instituutide poole seerumi hankimiseks, kuid on saanud eitawa wastuse, kuna ka Saksamaal on wiimasel ajal märgata lastehalwatuse lewimist.

Pöördusime Sotsiaalministeeriumi wanema terwishoiu inspektori dr. A. Weltmani poole küsimusega, kas ka Eestis on wiimasel ajal suuremal arwul esinenud lastehalwatuse juhtumeid. Nagu seletas dr. Weltman, on Eesti täiesti puutumata jäänud sellest kardetawast tõwest. Praegu pole siin teada ühtki lastehalwatuse juhtumit.

Karjakoppel Sirtsi soos.

100 ha suurune rabast ülesharitud kultuurkarjamaa.

Wirumaa suurte metsade keskele, Sirtsi soo piiridesse rajas Wiru-Roela end. mõisaomanik Wrangell omapärase kultuurkarjamaa, mille suurus on 100 ha. Seal, kilomeetreid eemal igast inimasulast peatub üle 100-pealine lambakari ja ligemale 50 mullikat karjaste walwe all kogu suwe ning alles sügisel aetakse kari koju sellelt omapäraselt karjamaalt. Kuigi sügawate metsade keskel, siiski pole seniajani metsloomad karjale suuremaid kahjusid sünnitanud. Tänawu on karu ohwriks langenud waid üks lammas.

See meie omapärane karjamaa asub täielikult wälismaailmast lahutatuna sügawal metsade siidames Sirtsi soos. Maa, mis seal kultuurkarjamaaks üles hariti, kuulus waremalt Põlula juurde ning läbipääsmatu soona seisis kasutamata. H. Wrangell aga asutas sinna suure ja omapärase karjamaa. Senlasani on seal maad kultiweeritud karjamaa jaoks umbes 100 ha. Soo muutus kraawitamise järele wõrdlemisi kiiresti kasutamiskõlblikuks. Kuna sellele wälismaailmast täielikult eraldatud karjamaale pole wõimalik piimakarja saata, siis ongi uus karjakoppel täielikult määratud lammaste ja mullikate jaoks.

Wastawalt karjamaa eriilmele, on seal karjaste poolt kasutamisele wõetud omapärased loomade kaitsewiisid ja nende eest hoolitsetakse waheşt omapärasemate abinõudega kui kusagil mujal. Ajal, kui õhtud muutuwad juba külmaks ja loomadel soos wiibimine on külma tõttu kardetaw, süüdatakse karjaste poolt suured tuled, mille ümber loomad kogunewad. Suits kaitseb neid külma eest. Hunte polewat karja juures ringi luusimas nähtud, kuid seewastu näitse karud kaunikesti huwi eriti lammaste wastu tundwat. Tänawu on ainult üks õnnetus karude läbi juhtunud. Metsas waritsew mesikäpp walwas silmapilgu, kui karjane oli koos koeraga lambakarjast eemaldunud, ning jookşis siis karja hulka. Karu ohwriks langes ainult üks lammas.

Omapärase karja „walitsejaks" on juba aastates elukutseline karjane, keda abistawad 3—4 meest. Wana karjase kohta räägitakse metsakülades omapäraseid lugusid. See olewat mees, kes tundwat haruldaselt hästi loomade elu ning kellega kõik loomad on suured sõbrad. Nii olewat ta endale abilisteks õpetanud targa hundikoera, kes olewat niisama tark, kui inimene.

Goldfieldsis lõhkes õliajamise retort.

Inglastele kuulunwas Goldfieldsi õliwabrikus juhtus õige wahetuse töötamise ajal õnnetus. Lõhkes õliajamise retort. Kuna retordi lõhkemise järgi pragudest langes hulgaliselt kokşi alla ahjulõõridesse, siis awasid töölised ahju tolmulaugi. Laugist langes aga weel nii palju õliks wäljakuunutamata kokşi allaşeatud wagonetti, et see põledes tekitas kuni wabriku laeni ulatuwaid tulesambaid. Tulikahju şundeti siiski ära hoida, samuti ei saannd ka töölised kannatada.

Ameerika valmistub õhutõrjeks.

ETA. Washington, 7. sept.

Sõjaministeerium on annud relwatööstusele 10-miljoni-dollarilise tellimise õhutõrjeabinõude walmistamiseks.

Kahjur läheneb 160 km aastas.

Kartulimardikas on jõudnud järjega Frankfurdini.

Riias 74 haiget. Eestis pole lastehalwatust.

ETA. Riia, 8. septembril.

Riias registreeriti eile jälle 4 lastehalwatuse juhtumit. Ülejse lamab Riia haiglates 74 lastehalwatusse haigestunut. Kõik wõimalikud abinõud on tarwitusele wõetud haiguse lewimise takistamiseks. Wiimaseil päewil on ülikooli seerumiinstituudis tulnud puudus lastehalwatuswastasest seerumist. Seerumiinstituut on telegraafi teel palunud Taani seerumiinstituuti saata Riiga mitu liitrit wastawat seerumit. Kuid Taani instituudil oli wõimalik saata ainult üks liiter seerumit, mis juba saabus lennuteel Riiga. Seerumiinstituut on pöördunud ka Saksa instituutide poole seerumi hankimiseks, kuid on saanud eitawa wastuse, kuna ka Saksamaal on wiimasel ajal märgata lastehalwatuse lewimist.

Pöördusime Sotsiaalministeeriumi wanema terwishoiu inspektori dr. A. Weltmani poole küsimusega, kas ka Eestis on wiimasel ajal suuremal arwul esinenud lastehalwatuse juhtumeid. Nagu selgub dr. Weltman, on Eesti täiesti puutumata jäänud sellest kardetawast tõwest. Praegu pole siin teada ühtki lastehalwatuse juhtumit.

Ülikooli entomoloogia katsejaama juhataja K. Leius jõudis neil päewil tagasi Berliinist, kus ta osa wõttis kahest rahwuswaheliseşt kongressist.

12-es rahwuswaheline aianduskongress, jutustas hr. K. Leius meie kaastöölisele, toimus Berliinis 12.—17. augustini. Osawõtjaid oli 53 riigist

1000 isikut.

Töö toimus sektsioonides, milledest töötasin kaasa taimekaitseşektsioonis. Seal oli olulisemaks küsimuseks arseeni asendamiswõimaluste leidmine teistele mittemürgilistele wahenditele, et aiasaaduste tarwitamine ei oleks kardetaw inimestele kui ka mesilastele. Sektsioonis kanti ette mitme maa eriteadlaste poolt şel alal saawutatud tulemused. Neist aga selgus, et arseeni şiiski täielikult pole wõimalik aiakahjurite tõrjel wälja lülitada. Asendainetena on kasutatud nagu meilgi püretriini, rotenooni ja kwassiat.

Sektsioonis märgiti ka ära, et arseen pole şiiski nii ohtlik, nagu şeda arwatakse mitteteadliku publiku poolt.

Seoses kongressiga olid korraldatud ka mitmed näitused, nagu „500 aastat Saksa aianduşt" j. t. Essenis oli korraldatud teine üleriiklik aianduse-näitus, mis pakkus huwi oma rikkalikkude wäljapanekutega. Aianduskongressist wõttis Eestist osa 22 isikut.

Teine kongress

— 7-es rahwuswaheline entomoloogide kongress, peeti 15.—20. augustini Berliinis ja osaliselt Münchenis. Osawõtjaid oli şiin 54 riigist 1200. Töötati 13 sektsioonis.

Kartulimardikale oli pühendatud erikonwerents. Siin selgus, et kartulimardikas on Hollandis suurel arwul lewinenud, peaasjalikult lõunapoolses osas. Belgias leitakse teda arwukalt loodeosas. Sakslaste seletuse järele on neil see mardikas jõudnud wälja Frankfurdist 60 km ida poole. Seega on ta

aasta jooksul edasi läinud 160 km.,

waatamata, et sakslased püüawad häwitada iga pesakonna.

Lehepõrnika küsimust kaalutt wäga tõsiselt selle kahjuri sektsioonis. Et temast lahti saada, on sakslased pannud koolid teatawail päewil mardikaid koguma. Neid on kokku toodud tohutuhulk ning kasutatud kuiwatult jõutoiduna.

sellepärast, et ta on juba aastaid majas... Tüdruk on meie juures aga alles kolmandat kuud ja meile igas suhtes weel wõõras."

„Ilus," Jastrow oli astunud akna alla, kus oli rohkem walgust. Ta uuris aeglase põhjalikkusega rewolwri toru. „Olete seda riistapuud sageli tarwitanud?"

„Ei. Lasksin ta ainult sisse — nii öeldakse ometi? — tähendab, olen paar korda aias lasknud puutüwesse —"

„Millises aias? Siin wõi Gatowis?"

„Siin."

„Tähendab enne aprillikuud?"

„Jah."

Jastrow pühkis wäikese sõrmega toru seespoolt. „Hüwa. Anname riista üle asjatundjaile." Ta laskis rewolwri ükskõikselt libiseda kuuetaskusse. „Mul on wäga kahju, proua Lersner... kuid selle leiu järele, mis pole muuseas mitte ainus..."

Sofie katkestas teda wiisakalt. „Endastmõistetawalt, härra kriminaalkomissar. Kas lubate, et jätan jumalaga oma ämmaga?"

„Meeleldi. Luban endale teid saata."

27.

Wanaproua oli päraşt jutuajamişt pojaga — kuna ta kord oli juba linnas — otsinud üles maakleri, kes müüks ta maja Blankeneşes. Niipea kui osutub wajalişeks Sofiele raha muretşeda, ei tarwitse Edmund ükşinda kanda kogu raskust, waid ka tema saab omaltpoolt lişada pişut.

Koju jaabunud, kuulis ta Annilt, et mõne minuti eest oli tulnud kriminaalkomissar Jastrow.

Ta ehmus. Raskel sammul lohistas ta end oma wäikeşesse leşetuppa, mis oli şişustatud wanamoodşa mööbliga, şişaldas palju raamitud fotosid ja igaşuguşt kribukrabu. Wana daam wõttis kübara peast ja pistis kübaranõelad şametpatja. Siis hakkas ta toole nihutama õigele kohale, nagu şuudaks ta şellega şummutada muusikaşaalişt kostwaid hääli.

Kui Sofie kriminaalkomissariga astus tuppa, oli ta kehastunud rahu. Ta ümmargune nägu näis küll kahwatu ja piinatud, kuid ta sõrmed mängleşid näilise muretuşega pika, wööni ulatuwa uuriketiga.

„Nagu näed, ema, wiiakse mind ära," ütles Sofie,... „oled ju teadlik majapidamişe puutuwais küşimuşis, — Edmundil pole põhjuşt millegi üle nuriseda."

„Ja mida pean teatama sinu poolt, laps?"

„Kõike, mida minuşt tead... Ütle talle, et mu rewolwer leiti klaweri şeeşt, kuid ma olen şüütu... Ja ütle talle..." Ta waikis.

„Mida?"

Komissar şeişis läwel ja waatles fotosid nurgariiulil.

„Ta kuuleb lähemal ajal minuşt nii mõndagi, mis teda ehmatab. Kuid ma, ma —"

„Hea küll, Sofie," ütles proua Lersner.

Sofie kaelustas teda. Hetke olid nende näod surutud wastamişi.

ees. Wõib-olla lootsin ka pişut näha teid, teades, kes on proua Lersner," naeratas ta. „Tänan teid, et tulite. See annab mulle uut õhutuşt wiimaste küşimuste lahendamiseks."

Sofie waatles teda üllatunult. „Sina? Kuidas tuled şellele?"

Strudthoff punastas. „Tegelen pişut kriminalistikaga — õpin nimelt õigusteaduşt. See kuulub järelikult minu alasse, şüütuşe kaitseks wälja astuda, nagu öeldakse romaanis," püüdis ta naljatleda.

„Sina laps! Sa suur laps!" şosistas Sofie õrnalt. Korraga meenus talle midagi. Ta wõttis rahatasku ja tõi şealt eşile wäikeşe luitunud amatöörwõtte. „Olen teid kahekeşi aastaid kannud endaga kaaşas..."

Mees wõttis tal pildi käest. Ta huuled wäriseşid. „Mäletan weel täpşelt. Tahtşin tingimata şeista teie kõrwal."

Ta pöördus kõrwale. Too poişikeşepõlwe painaw igatşus ta järele! Ta walge kleidi helk wanemate aias, ta klawerimäng maja teişel korral, ta waikne kaaşaümişemine, kui ei tahtnud õnnestuda mõni paşşaaşh... Ah, şee oli täna şama, mis tookord... ta mees... şõnakehw ja kimmine... nad mõistakşid teineteişt hästi... kui õige, et ta polnud külastanud teda.

„Tõotage mulle üht!" ütles Strudthoff ja haaras ta käe. „Et te kunagi enam ei tunneks end koormatuna me saatuseşt."

„Kuidas wõin şeda tõotada? Kuidas wõib kustutada endas şelliseid mälestuşi? Kui kõik läheb hästi ja şa tuled tihemini meile."

„Kui mõrwar leitud — tõotage!"

„Kuis şarnled oma emaga," ütles Sofie puiklewalt. „Ka temale ei saanud kunagi keelduda."

„Tõotage!"

„Püüan şeda, Günther."

Strudthoff şeişis weel hetke kuulatades, kui Sofie oli lahkunud. Ta ilme şüngistus, endine kindlus kadus. „Ülim aeg!" ütles ta şurutult. „Täna õhtuks peab mõrwar olema leitud!"

26.

„Jastrow! Mul oli juba au." Jastrow kummardus korrektşelt. „Kui lubate, armuline proua, maja läbiotşimine oli ainult pealiskaudne — ...mõtlen, te mõistate ... Asjaolu, et rewolwer ikka weel pole leitud... Peale selle oleks weel paar küşimuşt, millele teid lahkelt palukşin wastata."

Sofie palus teda lähemale. „Seişan teie teenistuşes, mu härrad..."

„Et teid ennaşt wõimalikult kiiresti lakata tülitamaşt, armuline proua: milliseid tube te işiklikult kasutate?"

„Oma magamistuba, mis ühtlasi şişustatud elutoana. Ja şiis weel muusikaşaali."

„Alustame muusikaşaaliga, kuna şee asub mõrwa paiga läheduşes..."

Muusikaşaal, mis asus juşt majahärra töötoa kohal, oli şama ruumikas kui şeegi. Toal oli kaks akent kummalegi tänawale. Kuid şee tuba oli weelgi päikeşeküllaşem, kuna puud şiin warjaşid wähem.

Mööblit oli ruumis wõrdlemişi wähe. Keskel mustaks poleeritud tiibklawer. Selle ees keeratw iste. Paar pehmet tooli. Kaks kirstu nootidega.

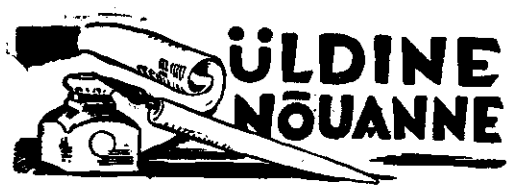

Humalate istutamisest.

Wastuseks lugejale nr. 18.478. Humalate istutamiseks on sobiwaim aeg kewadel. Istutamiseks tarwismineWad istikud wõetakse humala juurepuhmast maapinnas harunewaist wäänetest. Istikud tuleb wõtta terwetest, saagirikastest taimedest, millede juurepuhmad wähemalt 3 aastat wanad. Nooremad taimed annawad nõrgemad istikud. Istikud lõigatakse warakewadel kuni 12 sm. pikad, umbes 2 sm. jämedad ja 2—3 lehepungaga. Peale lõikamist tuleb istikud kohe maha istutada. Istutamiseks kaewatakse umbes 25 sm. sügaw ja 30 sm. läbimõõduga auk, kuhu istutatakse 1—3 istikut, nii sügawale, et istikute pealmised otsad olekstd 2—3 sm. mullaga kaetud.

Praegu sügisel tuleb istutamise alla wõetaw maa sügawalt ümberkaewata wõi põhjakohendamisega künda. Soowitawam on siiski, et aluspõhi ülesse tuuakse. Kaewamise järele tuleb anda sügisel tugew wäetus, et alt üles toodud toores muld läheks käärima.

Aspirantide kursusele pääsewad need, kellel wähemalt kesskooli haridus. Sinna pääseb kaisete tegemise järgi wäeosa ülema määramisel wäeosast pärast noorteaja ärateenimist. Aspirantide kursused on sõjakooli juures. Ükskasjalisemaid teateid wõite saada sõjawäeringkonna staabist.

Kartulimutist.

Wastus lug. nr. 12608. Wõite kartulimutiga toimetada wagude lahti- ja kinniajamist, juurwilja muldamist. Mullakohendajana harkadra osa kartulimutt täita ei saa.

Juurwiljaharija isewalmistamisest.

Wastus lug. nr. 6961. „Planeet-Stiili" wõite walmistada kõige paremini wastawa ameerika riista eeskujul, millega wõiksite tutwuda mõnes suuremas põllutööriistade äris. Plaane muretseda selle riista kohta praegu wõimalik ei ole.

Rukkist ilma laudasõnnikuta.

K. Kui [illegible] ja misfuguseid kunstwäetisi tuleks sügisel anda rukkile, kui laudasõnnik ära jääb, sest laudasõnnikut ei jätku. Ja kas tasub üldse, ainult kunstwäetisega wäetades, rukist teha? Maa on kerge maa ja laudasõnniku sai 1937. a. kewadel kartulile. Praegu kaswab põllul kaer ja sügisel kawatsen sinna rukist külida.

W. Laudasõnnikuga wäetamata maale rukist soowitaw külwata ei ole, eriti kui weel tegemist kerge huumusewaese mullaga. Kui siiski olete sunnitud sinna rukist tegema, siis tuleks sügisel kunstwäetist anda ha kohta — 2½—3 kotti superfosfaati, 1½—2 kotti kaalisoola ja kuni 1 kott wääwelhaput ammoniaaki wõi lubiammoonsalpeetrit. Kewadel orasele pealtwäetuseks weel 1 kott tšiili- wõi lubisalpeetrit.

Kas wõib eraisik terawilja ja heinaseemet sisse tuua?

Wastus lug. M. N. Nii terawilja kui ka heinaseemne sisseweoks peab olema walitsuse luba. Peale selle peawad sissetoodud seemned wastama nõuetele ja selleks wõtab Seemnekontrolljaam proowid.

Praegu on küll osa kodumaa heinaseemne liike turult otsas, kuid üldiselt tuleks eelistada kodumaa heinaseemet, mis on meie oludes palju kindlam.

Weetõbi lambal.

Wastus lug. nr. 10.583. Weetõwe põhjuseks lammaste juures on suuremalt jaolt maksakaan. Wiimane rikub oma kahjuliku tegewusega lamba maksakudet, halwab seega maksa tegewust, mis omakorda põhjustab wedeliku kogumist lambale kõhu koopasse. Kui lammaste juures on märgata maksakaan-tõbe (taymise korral maksal walged jutid, maksa läbilõigates näha mustika lehe taolist lamenusse), siis lambaid mitte enam lasta wesisele soolarjamaale ja parasiitide häwitamiseks anda sisse igale lambale üks distani pill. Distani pillide sisseandmist korrata paari nädala wõi kuu aja pärast. Weetõwes olew lammas on soowitaw tappa lihaks, sest rawi waewalt siin weel häid tagajärgi annab.

Lehm kuseb werd.

Wastus lug. nr. 5781. Lehma werekusemise põhjuseks wõiwad olla mitmesuguseD asjaolud; 1) weiste punakusemise haigus (piroplasmosis), mille tekitajaks eriline wereparasiit ja kelle waheperemeheks on metspuuk (ixodes ricinus). Sel puhul lehm karjamaalt koju jätta, anda talle kergestiseeditawaid söötusid, siisse anda linaseemnekeedist wõi glaubrisoola, wiimast kuni ½ kg. korraga. Südame nõrkuse korral wiina ¼ liitrit weega pooliti lahjendatult. Enne kõike aga hoolega looma kubemest, udaralt jne. ära pesta soolweega metspuugid. Peale punakusemise märkamist kutsuda kohale loomaarst, kes pritsib otse werre trypaansine lahu wereparasiitide häwitamiseks.

2) Wõiwad werekusemise põjuseks olla mürgised taimed karjamaal, misfuguse korral loom paraneb iseneseSt, kui põhjus kõrwaldada.

3) Neeru waagna ja põie põletikkude puhul esineb samuti nähe, et kusi lehmal on punane. Sel juhul anda loomale leesika lehtede teed. Ka mõjub hästi liquor kaliaceticum, mida anda 1 supilusika täis 2—3 korda päewas joogiweega.

Kui looma juures üldse on märgata werekusemist, siis on soowitaw alati kohe algul loomaarsti poole pöörata, kes siis haiguse põhjuse täpselt kindlaks määrab ja wastawa rawitsemise korraldab.

Pühapäeval, 11. septembril.
Tallinn — Türi — Tartu.

8.00 äratusmäng. Võimlemine. 8.20 Põllutööministeeriumi linaväljaveo kontrolör agr. J. Ritslaid: Linakasvataja sügismuredest. 8.40 põllumajanduslikud teated. 8.45 hommikukonts. Helipl.) 9.55 Tallinn ja Türi: Jumalateenistus piiskoplikust Toomkirikust. Piiskop dr. H. B. Rahamägi, õp. K. Saarse ja kand. Nigol (ordinatsiooni puhul). 10.00 Tartu: Jumalateenistus Pauluse kirikust — õp. A. Võõbus. 12.00 kontsertavamänge. (Heliplaadid.) 12.30 Rännud laia maailma. 12.55—14.00 Lõunamuusika Corso-trio.

17.50 Teated ja reklaam. 18.00 Muusika pärastlõunaks. (Heliplaadid.) 19.05 E. Kattemaa: Loomad öösel ja hämaras II. 19.25 Rootsi viiulikunstnik Carl Garaguly. Kava teatatakse saate eel. 19.50 Vana tantsumuusika — „Lõbusad veljed". 20.30 Kaks Peet Vallaku humoreski. Loeb A. Vaino. 21.00 Õige aeg. Teated. 21.05 Külaskäik vanemate vene helimeistrite juurde. RR orkester, juh. prof. R. Kull. 22.10 Tantsumuusika „Gloriast" — Kurt Strobeli orkester. 22.55 Õige aeg. Päevauudised ja sporditeated.

Esmaspäeval, 12. septembril.
Tallinn — Türi — Tartu.

7.00 Äratusmäng. Võimlemine. 7.20 Päevauudised. 7.25 Hommikukontsert (helipl.). 8.15 Hommikupalvus Jaani kirikust — kand. mag. L. Teder. 8.35 Tallinn ja Türi: uruteated.

17.50 Teated ja reklaam. 18.00 Orkestrikontsert. RR orkester, juh. P. Nigula. 19.20 Läbi lõikusaegse kodumaa I. Mida mikrofon kuulis oma esimesel reisil. Karl Kesa ja Jaan Rummo reisireportaaž. 20.10 Uudisheliplaate. 20.40 Päevauudised. 21.00 Õige aeg. Teated. 21.08 José Mojica on paljude lemmik (helipl.). 21.30 Türi: perenaistele. Kutsehariduse-nõunik Alma Martin: Õppekodud. Tallinn ja Tartu: Heliplaate. 21.50 Muusika õhtuks. Corso-trio. 22.55 Õige aeg. Päevauudised ja sporditeated. Reportaaž Eesti-Rootsi tõstemaavõistluselt.

Teisipäeval, 13. septembril.
Tallinn — Türi — Tartu.

7.00 Äratusmäng. Võimlemine. 7.20 Päevauudised. 7.25 Hommikukontsert (helipl.). 8.15 Hommikupalvus Jaani kirikust — kand. mag. R. Kiviranna. 8.35 Perenaistele. 8.40 Uruteated.

17.50 Teated ja reklaam. 18.00 Lastele. „Teemantkroon", kuuldemäng. Joel Lehtose muinasjutu järele seadnud Salme Luide-Vettik. 18.30 Mandoliinimuusika. Kirillovi kvintett. 19.00 dr. J. Suurküla: Kuidas avaldub tuberkuloos silmas. (Eesti Tervishoiumuuseumi loeng Tartust.) 19.20 Ajaviitekontsert. RR orkester, juh. P. Nigula. 20.40 Päevauudised. 21.00 Õige aeg. Teated. 21.05 Comedian Harmonistid loovad lõbusat meeleolu (helipl.) 21.35 Aktuaalne kümmeminut. 21.45 Aiandusnõuanne. 22.00 Kohvikumuusika „Kultasest". 22.55 Õige aeg. Päevauudised ja sporditeated. 23.00—23.10 Esperantokeelne nädalakroonika.

Kuidas areneb teravil a kokkuost?

„Kas wõiksin kõnelda Riigi Wiljasalwe juhataja hr. Kooritsaga?"

„Jah, ma kuulan."

„Kuidas areneb tänawu terawilja kokkuost?"

„Päris normaalselt. Wilja tuleb kokku rohkesti."

„Mitmes punktis on meil praegu wiljaost?"

„Terawilja ostetakse talupidajailt praegu 11-s punktis — Tallinnas, Rakweres, Mustwees, Jõgewal, Tartus, Pukas, Järwa-Jaanis, Pärnus, Lihulas ja Abjas. Täna awatakse ostukoht weel Antslas. Rohkem seiswait wilja ostukohti sel sügisel ei awata. [illegible]em, kui põllupidajail ka suinisu pekstud ja kuiwatatud, arwatawasti septembri lõpus, awatakse raudteel liikuwad wiljaostu punktid, mis nii laiaroopalisel kui ka kitsaroopalisel peatuwad ja wilja ostawad peagu kõigis jaamades."

„Milline on tänawu tera headus? Kas wili on puhas?"

„Wili on üldiselt puhas ja korralik, ainuke wiga, et talupidajad mõnikord toowad kuiwatamata — põllukuiwa wilja. Kuigi tänawu wili põllul on kuiwanud hästi, on riiklikul wiljasalwel seda tihti raske wastu wõtta, sest tuleb arwestada, et wili wajaduse korral peab meil salwes seisma kuni kolm aastat."

„Keskmiseks hinnaks oli määratud rukki kilost 16 ja nisu kilost 22 senti. Kuidas kujuneb wäljamaks, kas wili on üldiselt raskem wõi kergem neist keskmisest normidest?"

„Enamikus on kokkutoodaw wili wäga puhas ja raske, nii et rukki kilost on tulnud maksta kuni 16,8 senti ja nisu kilost kuni 23,2 senti. Keskmiseks hinnaks kujuneb arwatawasti rukkist 16,5 senti ja nisust 22,5—23 senti kilo."

üks raamaturiiul romaanidega. Noodipult wiiulimängijale. Toolil kannel wärwiliste paeltega. Seintel neli-wiis wana waselõiget — muusikute portreed.

Jastrowi käsi kobas raamaturidade taga. Ei midagi. Siis kergitas ta kirstukaaned üles ja tõstis noodid wälja. See nõudis pisut aega. Ka mitte midagi. Ta ei rääkinud sõnakestki. Ta töötas. Töötas nagu müürsepp, kes asetab kiwe kohale — asjalikult ja kiirustamata.

Sofie nõjatus aknale. Ta jälgis mehe liigutusi, püüdis lugeda ta näost.

Loomulikult oli Franziska talle andnud kirja — muidu poleks ta tulnud. Mingit pääsu enam.

Jastrow asetas noodid jälle tagasi endisele kohale. Ta ilme näis mõista andwat: ma pole lootnudki siit leida rewolwrit.

„Kas saan teid kuidagi aidata?" küsis Sofie.

„Tänan."

Ta waatas toas ringi. Awas klawerikaane. Ei midagi.

„Nüüd ainult weel suur kaas —"

Ta tõstis selle üles.

„Kas sa näed..." Öeldu kõlas rahulikult.

Ta hoidis käes rewolwrit.

Sofie noogutas ainult. „Jah, see on minu rewolwer. Panin ta eile sinna."

„Eile." Jastrow waatles eset lähemalt. Rewolwer oli sinakast raskest metallist.

Ta wõttis rewolwri lahti. Selles oli kolm kuuli.

Jastrow hoidis teda käel, nagu tahaks ta määrata rewolwri kaalu. Ta ilme oli tõsine. Rewolwer oli wõrdlemisi moodsat tüüpi, firma Herstal, Lüttich.

Ootamatult wilgas pilk langes Sofiale, kes polnud liigahtanud. Harjumuse kohaselt surus ta sõrmeotsad wurrukestele. „Milleks ewite rewolwrit?"

„Mu mees kinkis mulle selle, kuna ta sageli peab paariks päewaks reisima ära. Teenijaskond elab alumisel korral, mu ämm teisel korral ja mina elan siis üksinda..."

„Mõistan. Kuid miks polnud rewolwrit mõrwaööl, kui teda otsisime, weel klaweri sees — ja miks panite alles eile ta sinna? Kus asus ta seni?"

„Seni oli ta meie nädalalõpu majakeses Gatowis. Aprilli lõpust saadik olen ilusate ilmadega tihti kaks-kolm päewa seal — üksinda —"

„Kus — kui teid õieti mõistan — rewolwer oli ka mõrwaööl —?"

„Muidugi. Seal oli ta ka mõrwaööl."

„Wõite seda tõendada?"

„Ei. Kahjuks mitte."

„Ka seda mitte, et te ta aprilli lõpul wiisite Gatowisse?"

„Ka seda mitte."

„Aga seda ehk, et ta eile Gatowist tõite?"

„Kahetsen, härra komissar, kuid ma ei saa ka seda tõendada. Saan ainult tõendada, et eile seal olin — mu naabrid nägid mind... Sõitsin ainult sel põhjusel Gatowisse, et rewolwrit tuua."

„Milleks?"

„Milleks?" Hetkeks kaotas Sofie enesekindluse. „Mulle on see maja siin mõrwaööst saadik muutunud õudsemaks kui Gatow," ütles ta juba jälle rahulikult.

„Miks ei öelnud te meile kohe, et klaweri sees asub rewolwer?"

„— ta asub seal alles eilsest saadik —"

„Palun mind mitte mõista wääriti. Tahtsin teada: miks te mulle täna kohe ei öelnud?"

Sofie tegi abitu liigutuse. „Seda on raske seletada... Arwatawasti talitatakse sellises seisukorras alati ümberpöördult... ollakse segane ja... nojaa, teile ei tarwitse mul seda kirjeldada... Hetkel, mil nägin teid enda ees, mõtlesin ainult, et rewolwer minu sõrmejälgedega wõib teha mind kahtlusaluseks."

„Seda te mõtlesite!" Jastrow puhkes naerma. „Ja et tekitate weel enam kahtlust, kui rewolwri olemasolust waikite, — seda te ei mõtelnud?"

„Olnuks mul aega kõike rahulikult kaalutleda, oleksin muidugi seda taibanud, härra komissar. Kuid mul polnud ju aega."

„Peale selle lootsite, et ma klawerist muidugi ei otsi."

Sofie naeratas nõrgalt. „Ma pole ju harjunud politseiga tegelema..."

„Kardan, et teil edaspidi tuleb sellega harjuda, proua Lersner."

„Olen weendunud selles."

Jastrow mõtiskles hetke. „Ma ei mõista ikka weel — hoolimata teie endisest seletusest õudsest majast — miks te nimelt rewolwri, mis teile raske kahtluse weeretab, Gatowist siia tõite... Sellel peab ometi olema mingi põhjus... Miks pole te seda wisanud kuhugi järwe?"

„Selle kohta ei tahaks ma seletust anda, härra komissar. Ainult nii palju: mõrwaga pole sellel midagi tegemist."

„Hm." Jälle lühike paus. „Teawad teie teenijad rewolwri olemasolust?"

„Mitte keegi... see tähendab... jaa, Fritz May teab selleSt wististi küll."

„Miks ütlesite esmalt nii kindlalt, et mitte keegi — ja kohe selle järele oletate, et Fritz May teab?"

„Kuna ma kellelegi pole rääkinud, et oman rewolwri. See meenus mulle kõigepealt. Et rewolwer aga enamasti seisab öölaua laekas, wõibolla, et Fritz —"

„Üks hetk, armuline proua. Teie tuba puhastab ometi toatüdruk?"

„Muidugi..." Sofie ägestus järsku. „Te asetate oma küsimused nii, nagu kawatsesin teile anda ainult waleandmeid... Wõite ometi kujutleda, et ma pole enne arutanud, kas ja kes teenijaist wõib juba awastanud olla rewolwri..."

„Loomulikult." Jastrow suunas talle täielikult oma heleda, warjutamata pilgu. „Loomulikult wõin ma seda kujutleda ja ma arwestan seda täiel määral. Teispoolt: kui minu küsimuse peale teile kõige esmalt ei meenu toatüdruk, kes ometi iga päew koristab teie tuba, waid Fritz, kel pole seal midagi tegemist — kas ei peaks ma üllatuma?"

Sofie oli end waewu jälle kogunud. „See pole sugugi nii üllataw, nagu teie leiate, härra kriminaalkomissar... Mulle meenus Fritz waid

Standardõpikute. alal esimene samm astutud.

Õpperaamatud valmivad 1940. a. sügiseks. Õpetajate uue teenistusseaduse eelnõu valmis. Algkoolilõpetajate arv tõstmisele. Karistus ei tohi õpilast alavääristada. Kas meie õpilastest 50 protsenti haiged?

Mõtteavaldusi Tartumaa õpetajate päevalt.

Kolmapäewal peeti Tartus „Wanemuise" saalis Tartumaa õpetajate päew, millest osawõtt elawaks kujunes.

Päewa awas Tartu maawanem H. Lauri, kes terwitas kokkutulnuid. Päewa juhatusse waliti maawanem H. Lauri, koolide inspektor G. Reial ja õpetaja W. Puidak. Enne päewakorra juurde asumist otsustati terwitustelegrammid saata Wabariigi Presidendile, Peaministrile ja haridusministrile.

Järgnes ministeeriumi koolio sakonna dir. W. Alttoa referaat

kooli päewaküsimustest.

Andes edasi haridusministri terwituse, peatus kõneleja eeskätt standardraamatute juures. Standardõpikute alal oleme esimese sammu astunud, kuid wara on weel öelda, kas see samm on hea wõi halb. Tuleb õpik wõtta katsetamisele ja kui osutub algatus õnnestunuks, siis wõib ka teisi raamatuid sellisena wälja anda. Muidugi ei saa weel mõne raamatuga, mis sellisel wälja saadetakse, kogu raamatuturgu reguleerida. Üks paremus on sellisel raamatul juba praegu ja nimelt —

ta on odaw.

Et standardraamat tarbumust tooks, on waewalt karta. Õpperaamatute walmimise tähtajaks on määratud 1. aug. 1940. a. ning nende kahe aasta jooksul tahetakse suuremat tähelepanu pöörata ka standardraamatuile.

Mis puutub õpetajate uude teenistusseadusse, siis on selle wastaw eelnõu walmis ning edasi antud parlamendile. Wõib loota, et ta seal arutusele tuleb 1939. aastal.

Koolijuhatajate kutseeksamiküsimus ei peaks häirima praegusi koolijuhatajaid, kuna neid ei hakata nii sõeluma, et nad nagu Itaalias peawad läbi tulise rõnga hüppama. Meie õpetajad

wõiwad rahulikult paigal istuda

ja walitseda oma kooli. Ka pole oodata kooli alal mingisugust korralduste ja määruste lawiini.

Elawalt on meie haridusela juhtide keskel kaalumisel olnud küsimus, kuidas tõsta meie algkooli lõpetajate arwu. Üks wõimalus oleks siin koolikohustuse tõstmine ühe aasta wõrra. Kas see teostamist leiab, oleneb muidugi parlamendist.

Küllaltki teraw on ka pärast-kooliaegsete noorte probleem. Kas tuleb siin teostada järelkooli?

Teisena kõneles päewal koolide peainspektor M. Raud

kooli distsipliinist.

Referent andis õpetajaile oma referaadis rea praktilisi näpunäiteid, kuidas distsipliiniküsimusi tuleb lahendada ning soowitab leida kanaleid, kuhu juhtida laste ülewoolawat energiat. Mis puutub karistustesse, siis tuleb nende juures hoiduda õpilase alawääristamisest. Ei tohi talle sisendada tunnet, et temast midagi ei saa.

Õpetajate töökawadest

kõneles koolide inspektor A. Kurwits, kes ära märkis, et senini pole weel suurem enamus õpetajaist koostanud tõelist töökawa, mispärast sellele küsimusele tuleks rohkem tähelepanu pöörata. Kuidas seda teha, selle kohta andis referent enda poolt hulga juhtnööre.

50 prots. õpilastest haiged?

Kooliterwishoiust kõneles Kambja jsk. terwishoiuarst dr. M. Illisson. Ta peatus pikemalt meie koolimajade juures, leides, et need terwishoidlikust küljest palju weel soowida jätawad. Ka uutes koolimajades puuduwad mitmed hädawajalikud ruumid. Mis puutub õpilaste terwislikku külge, siis umbes 50 prots. meie õpilastest on haiged, kusjuures 38 prots. langeb nina- ja kurguhaigustele. Ka toitlustamise korraldus jätab soowida.

Päew lõppes maawanema H. Lauri lõppsõnaga.

Austusaktus Tartumaa koolide inspektorile G. Reialile.

Tartumaa õpetajate päewa järele toimus Tartus möödunud kolmapäewal Õpetajate seminaris austusaktus Tartumaa koolide inspektorile G. Reialile, kellel hiljuti möödus 50. aasta sünnipäew. Aktusele olid ilmunud Tartu maawanem H. Lauri, ministeeriumi koolio sakonna dir. W. Alttoa, koolide peainspektor M. Raud j. t.

Aktuse awasõnad ütles õp. K. Neumann, mille järele õp. A. Arold andis ülewaate G. Reiali elukäigust.

Juubilarile öeldi rohkesti terwitusi. Tartumaa 2. ringk. õpetajate poolt anti talle üle kingitusena album. Tartumaa Õpetajate Liidu poolt tehti teatawaks, et Õpetajate seminari juurde luuakse G. Reiali nimeline kapitali-fond.

Kapsas 11 peaga.

Aidu-Nõmme talupidaja (Wiru-Maidla w.) Liisi Kuusmiku kapsapeenral kaswab kapsas, millel 11 pead. Neli pead on normaalsed, kuna 7 on wäiksemad.

Rehepeksumasin purustas jala.

Raske tööõnnetus Sauel.

Harjumaal, Saue wallas, Jõgisoo asunduses, Kasemetsa talus juhtus kolmapäewal raske õnnetus wiljamasindamisel. Nimelt jäi sama talu sulasel Edgar Kustase p. Pilwikul, 23 a. wana, parem jalg rehepeksumasina trumli wahele ja sai purustatud altpoolt põlwe. E. Pilwik oli töötanud masina juures wilja allalaskjana.

Wigasaanu toimetati Punase Risti autol Tallinna Keskhaiglasse, kus olukord tunnistati raskeks, isegi elukardetawaks. Nagu selgus kohal järelewaatusel, puudusid masinal ettenähtud kaitseseadised. Rehepeksumasina omanikuks on Karl Sulakatk, kelle elukoht Hageri wallas, Põlsa külas.

Mitu Saaremaa valda ümberristimisele.

Siseministeeriumis korraldatud nõupidamisel tunnistati tarwilikuks mõne Saaremaa walla praeguse nimetuse muutmine.

Kaarma-Suurwallale tuleks wõtta uueks nimeks Kuressaare wald, kuna wallawolikogult wastuwõetud Kaarma walla nimetust ei saa pooldada, sest Kaarma kihelkonna muistne keskus, Kaarma linnus ja kirik asuwad praeguses Loona wallas. Muuta tuleks ka Loona walla nimetus, mis on kujunenud von Lode perekonnanimest, wõttes selle asemele muistse eesti päritoluga Kaarma nimetuse.

Liitmisele tulewate Uuemõisa ja Maasi waldade uueks nimetuseks tuleks wõtta Pöide wald ja Muhu-Suure ning Muhu-Hellamaa waldade liitmisel tekkiwa walla nimetuseks Muhu wald.

Muude waldade praegused nimetused leiti olewat sobiwad. Ettenähtud nimemuutmisi pooldab ka Saare maawalitsus.

Uus tööstusharu Eestis.

Wõimalus erakapitalile.

Majandusministeeriumi poolt on nuritud läbi ja tehtud eelkalkulatsioonid ning muud eeltööd ühe uue tööstusharu rajamiseks Eestis, millist seni meil ei ole olnud. Nimelt on selgitatud, et meil oleks wõimalik asutada suurenlatuslikku fajansitööstust, milleks toormaterjal on kodumaal olemas täiesti korralikus kwaliteedis ning küllaldasel hulgal. Eesti toormaterjalist on lastud teha juba mitmete fajansesemete proowid Saksamaa paremates laboratooriumides, ning tulemused on seni kõige paremad.

Kuid riik ei taha seekord uue tööstuse rajamist ise algatada, kuna see wõimalus tahetakse reserweerida erakapitalile. Nagu tähendas majandusminister L. Sepp meie lehe esindaja järelepärimisele selles asjas, uus tehas ei nõua mitte määratuid kapitale ja tasuwuse mõttes on asi senistel andmetel küllalt hea — sellepärast on siin paras juhus erakapitalil näidata oma algatuswõimet. Riik on walmis andma kõik oma kogemused ja seniste nurimuste tulemused asjast huwitatud grupi kasutusse.

Palestiinas surmas miin kaks sõdurit.

(Reuter.) Põhjapiiri lähedal plahwatas möödunud öölsõjawäepatrulli auto all maasse pandud miin. Kaks sõdurit sai surma ja neli haawata.

Sõjawäele ostetakse wilja.

Kokkuost algab lähemail päevil.

Wabariigi Walitsus otsustas kolmapäewal terawilja kokkuostu sõjawäele. Wilja ostetakse põllupidajailt nende omatarwiduse ülejääkidest, kusjuures kaertest makstakse 13 s. kilo, otradest 16 s. ja hernestest 23 s. kilo.

Kawa kohaselt pidi ost algama lähemal ajal kõikides sõjawäe toitlusladudes Tallinnas, Wiljandis, Tartus, Walgas ja Rakweres. Peale selle kawatsetakse ostu toimetada ka warem kindlaksmääratud ja wäljakuulutatud päewadel kitsarööpmelise ja laiarööpmelise raudtee jaamades. Sõjawäe toitlusladudes eelpoolmärgitud linnades toimuks ost alates kella 8 homm. kuni tööaja lõpuni igal tööpäewal. Ost kestaks nowembri keskpäewini.

25 aastat ühistegevuse- ja seltskonnatööd.

Jaak Jakobsoni juubel Pärnus.

Üle kodumaa hästituntud ühistegelane, Pärnu Majanduse Ühisuse juhataja Jaak Jakobson tähistab laupäewal, 10. septembril, oma 25 aasta tegewusjuubelit Pärnus ja Pärnu Majanduse Ühisuses.

Juubilari kahekordse tööjuubeli tähistamisega kerkib tahestahtmata silme ette weerandsaja-aastane seltskondlik, riiklik, majanduslik ning omawalitsuslik töö ja tegewus Pärnus, kus Jaak Jakobson on etendanud wäljapaistwat ja tulemusrikast osa. Kuid weel enam: juubilar on olnud tegew ka paljudes ülemaalistes ettewõtetes ning asutustes.

Tarwitseb meelde tuletada kaswõi seda, et saksa okupatsiooni ajal oli Jakobson selleks julgeks Pärnu meheks, kes wiis Eesti Päästekomitee esimehe Konstantin Pätsi kätte akti Eesti iseseiswuse wäljakuulutamise üle Pärnus.

Jaak Jakobson.

Pikne süütas Paluperas talli.

Kolmapäewa õhtupoole kella 4.30 ajal läks üle Lõuna-Tartumaa ja Walgamaa äge äikesewihm, mis hilise aja kohta haruldane. Wihm oli äärmiselt tugew, kõikjal woolasid weeojad.

Äike oli tugewam Palupera ümbruses, kus süütas kella wiie paiku põlema Kr. Waldmannile kuuluwa Tsoru talu talli ja wankrikuuri, mis põlesid maani maha ühes seesolewate ristikheintega.

Talurahwas ise wiibis põllul, kui käis tugew pikse kärgatus ning kogu hoone seisis selle järele ülent tules. Kiiresti kogunes rahwas ümbruskonnast kohale ning asuti kaitsma lähedal asuwaid kõrwalhooneid. Õnneks hakkas sadama ka tugewat wihma, mis hoidis ära tule lewimise kõrwalhoonetele. Tulikahjust teatati ka Pukka ja Otepäässe, kust tuletõrjujad autodel kohale sõitsid.

Taluomaniku kahju tõuseb umbes 1500 kroonile.

Wihm uputas Tallinnas keldreid.

Tugew wihmahoog ühes piksega läks kolmapäewa õhtupoolikul k. 5—8 wahel üle Tallinna ja Harjumaa. Wihma kallas paiguti alla nii suure tihedusega, et torustik linnas ei jõudnud enam kõike wett alla neelata ja terwes reas kohtades tekkis keldrites uputusi, nii et tuli tuletõrje pritsidega wälja kutsuda ja pumpama panna.

Telliskiwi tänawas nr. 24 oli wesi tunginud „Lihaekspordi" kaupluse keldriruumi, kus asusid lihatünnid. Wett oli sinna woolanud umbes meetri kõrguselt. Pumpamas käis kesklinna lendsalk. Kesklinna tuletõrje käis weel Söörensi t., Kesk-Kalamaja t. 7, Estonia p. 25 ja Wiru t. 15, kus wesi oli woolanud keldreisse. Oskari tänawal oli wesi paiguti üle ujutanud ka sõidutee.

Pelgulinna pritsimehed olid samuti kibedasti ametis. Ole t. nr. 24 oli wesi tunginud keldrikorral asuwasse würtspoodi ja seemnekauplusse, kus sai ka kaupa rikutud. Wesi oli jooksnud ka ühte plekisepa- ja ühte kingsepatöökotta, tekitades mõningaid kahjusid. Pumpamas käidi weel: Telliskiwi t. 15, Paldiski m. 38-b, Paldiski m. 24, Pärja t. 7 ja Oskari t. 16.

Wälgulöökide kahjudest pole linnas kuulda.

Sigade turu kujunemisest eelolewal sügisel.

Tawaliselt on suwel — juulis ja augustis — kõigi lihaloomade, samuti ka sigade hinnad meil oma kõrgseisus. Juba septembriks algab hindade nõrgenemine ja jõuab madalseisu nowembriks.

Kuidas kujunewad sigade ja sealiha turuolud käesolewa aasta sügisel, selle kohta on pilt mõnes osas juba selgumas ja ligikaudse ülewaate saamine wõimalik.

Sigade wäljaweoks on wõimalused kindlustatud niiwõrd, et kõik ekspordiks kõlblikud sead on wõimalik wälja wedada. Siseturul wõib seega ummistus ja hinnalangus tekkida ainult sel juhul, kui eksporttapamajadesse müügile saadetakse niiwõrd palju wäljaweoks kõlbmatuid sigu, (mis paratamatult lähewad siseturgu), et pakkumine hakkab ületama nõudmist.

Praegused elussigade hinnad püsiwad tõenäoliselt weel kuni septembri lõpuni. Samuti püsiwad weel peekonsigade hinnad, wähemalt septembri esimesel poolel. Oktoobri algul on wõimalik mõnesendiline hinnalangus ka-lt nii elus- kui ka peekonina ekspordi tawatelt sigadelt.

Kas oktoobris kujunew hind jääb püsima aasta lõpuni, oleneb sellest, kuipalju saadetakse müügile ekspordiks mitte kõlblikke sigu ning missugusteks seejärele wõiwad kujuneda siseturu hinnad. Kui hinnad siseturul peaksid wäga langema, siis kisub see hindu alla ka üldiselt. See tuleb sellest, et osa peekonikaalulisi sigu, mis ei mahu kontingendi alla, turustatakse siseturul, põllumeestele tuleb nende eest aga wälja maksta peekonsea hind. Seetõttu tuleb sealiha hinna noteerimisekomisjonil wõtta arwesse ka siseturul peekonikaaluliste sigade hind ja wäljamaksetaw keskmine hind määrata seejärgi, kuipalju sigu läheb wälismaale ja kuipalju jääb siseturgu.

Kokkuwõttes: ekspordiks — kõlblikele sigadele on wälisturud kindlustatud, suurt ülepakkumist siseturul ei tohiks tekkida. Kõrgem hind püsib weel septembris. Hinnalangus sügisel ei too tõenäoliselt erilisi üllatusi kusjuures on siiski wõimalik teataw hinna nõrgenemine.

Seepärast: kui talus on sigu, mis annawad wälja juba peekonsea wõi ka elussea kaalu, kusjuures sead ei tohi olla lahjad, siis on otstarbekohane need müüa weel septembris.

Nõuded sigade kohta, mis saadetakse turule.

Peekonsigade kohta, maksawad tawalised nõuded, mis on põllumeestele juba tuttawaks saanud. Elussigadena eksporditawad pekisead peaksid kaaluma 110—160 kg soowitawalt aga 120—160 kg. Nõutaw on, et nad oleksid hästi toitunud, sirge ja laia seljaga, hääde sinkidega ja peene luustikuga. Ekspordiks ei kõlba lahjad kui ka suure rippuwa kõhuga sead, poeginud emised (udaraga) ja hilja kastreeritud kuldid. Kuldid peaksid olema kastreeritud enne kahekuist wanust.

Belgiale soovitatakse reformi Eesti põhiseaduse eeskujul.

Brüsseli kaubanduskoja esimehe mõtteavaldusi Belgia lehes.

Belgia ajaleht „L' Independance Belge" toob jutuajamise Brüsseli kaubanduskoja esimehe härra Paul Ectors'iga, kes ühtlasi on Eesti-Belgia kaubanduskoja esimeheks ja kes tänawu külastas Eestit Belgia kunstiteoste Eestile annetamise komitee esimehena. Oma jutuajamises P. Ectors käsitab Eestist saadud muljeid ja eriti parlamendi reformi küsimust, soowitades Belgiale sel alal Eestist wõtta eeskuju. Kokkuwõttes on ta selle kohta ütelnud usutlemisel:

„Oleks wäga wajaline, et meie saadikutekoja kõrwal, milline walitud üldise hääletuse teel, teotseks senati asemel. milline lihtsalt heaks kiidab kõik saadikutekoja otsused, kõrgem koda, mis koosneks silmapaistwaist esindajaist kõigilt aladelt. Selline reform on parimate tulemustega teostatud teatawais demokraatseis riikides, mida külastasin hiljuti. Mõtlen selle all Eestit.

Käesolewa aasta mais sooritasin majandusliku, kunstilise ja turismi sihiga pikema reisi, peatudes Berliinis, Warssawis, Kaunases, Riias ja Tallinnas, kus mul oli läbirääkimisi paljude tähtsate majandustegelastega. Tallinnas toimus Belgia kunsti näitus, mida mul oli au awada. Näitus sai suure menu osaliseks. Mul oli wõimalus Eestis selgitada Belgia tähtsust majanduslikust ja turismi seisukohast. Meie delegatsioon wõeti wastu wäga suure südamlikkusega. Mulle sai peale selle weel osaks au Eesti Wabariigi Presidendi K. Pätsi juurde pääseda audientsile. kes jättis mulle sügawa mulje."

— President Pätsil on arwatawasti suured teened Eesti Wabariigi loomisel? —

„Ütleksin, et tema oli maa tõeline wabastaja. Ta on elu tõeline kangelaslugu. Tsaari walitsuse ajal kiusati teda taga ja ta pidi poliitilise tegewuse pärast mitmel korral istuma wanglas. Kuus aastat oli ta sunnitud elama maapaos. Oleks huwitaw kunagi lähemalt jutustada ta imewäärset elukäiku. *Praegu piirdun kinnitusega, et see on peamiselt tema teene,* et Eesti suutis endale wõita wabaduse. Eesti paistab silma oma strateegilise tähtsuse tõttu ja ta pole ainult wabastanud end wõõraste wõimu alt, waid on 1917. a. alates wõidelnud ja jagu saanud kommunistide ja fashistide ohust.

Ustawana demokraatlikele ideedele ja rahwuslikule suweräniteedile, on president Päts annud oma maale põhiseaduse, mis harmooniliselt ühendab tugewa täidesaatwa wõimu ja rahwaesinduse, mis ühtlasi üldine ja erialaline. Sellest esindusest wõtawad munseas osa ka rahwa silmapaistwamad liikmed."

— Te arwate, et Belgia wõiks endale eeskujuks wõtta Eesti Riiginõukogu? —

„Ettepaneku sobiwuse suhtes wõib otsustada, lähemalt waadeldes Eesti Riiginõukogu koostist. Wõib otsekohe märgata, millist õnnelikku mõju omab selline kõrgem koda riigi walitsemisele, kuna koja liikmed on walitud nende wäärtuse tõttu, tähelepanemata jättes nende poliitilist meelsust. Poliitikale jääwad tema täielised õigused, sest selle määrab Riigiwolikogu koostis. Kuid Riiginõukogu otsused on tema koosseisust hoolimata wäga ettenägelikud ja wastutustundelised, mida alati ei saa öelda poliitikute kohta."

— Selles mõttes soowikstegi näha parlamendi reformi Belgias? —

„Arwan, et parlamendireformi puhul wõiks üldjoontes silmas pidada õpetusi, mida pakub Eesti põhiseadus. Eriti tuleks tähelepanu pöörata paragrahwidele, mis puudutawad Riiginõukogu. Omistan wäga suurt tähendust ka mõjule, mida kaudsel teel teatawa arwu kõrgema koja liikmete nimetamisega wõib riigi juhtimisele awaldada riigipea."

— Kas usute, et meil (s.o. Belgia — toim.) parlament wõtaks sellise reformi wastu? —

„Wõimalik, et sellelaadilised ettepanekud ei saa wajalist häälteenamust. Kuid miski ei wõiks walitsust takistada küsimusega tutwumast.

Eestis pani President K. Päts kogu rahwa heakskiitmisel kehtima uue põhiseaduse, mis täielikult respekteerides demokraatia ja wabaduse põhimõtteid, annab riigipeale õigusi. millised loogiliselt proportsionaalsed ta wastutusele. Ja sellel maal, kus pärast seitsmesaja-aastast orjapõlwe lõpuks saadi elada wabana, wõttis rahwas uue põhiseaduse alusjooned wastu 474.218 häälega 148.824 wastu. See *tunnistab, et rahwas pooldab* ja tunnustab kompetentsete isikute walitsust ja täidesaatwa wõimu tugewnemist. kuna olukord seda nõuab, kusjuures awalikul arwamusel jääb wõimalus end wabalt wäljendada tarwitusele wõetawate wahendite ja määruste suhtes."

Esimesed asujad Irumäel olid põdrakütid.

Uusi leide Iru linnuselt.

Iru linnuse tänawuste wäljakaewamiste kohta anti neljapäewa õhtul seletusi ajakirjanduse esindajaile. Selleks sõideti autodel Iru linnusele, kus wäljakaewamistel satutud uudiste ja leidude kohta juhtis tähelepanu kaewamistööde juhataja hr. A. Wassar.

Nagu kohapeal selgus, on Iru linnusel tänawu wäljakaewamisi tehtud põhjapoolse kantsi osas, n.n. eellinnuse wärawas. Nagu mullast puhastatud linnuse müürid selgesti näitawad, on

Iru linnuse ehitamine toimunud kolmes järgus.

Kõige wanema ja esimese walli rajamiseks kaewati linnuse alus sealt kohalt märksa laiemaks. Esimene linnus on hukkunud tule läbi, mida tõendab asjaolu, et osa walli paekiwi on muutunud kuumuses lubjaks. Nähtawasti pidid linnusel olema suured puuehituse sellise kuumuse tekitamiseks.

Waremeile ehitati uus linnus ja kõrgendati kiwiwalli, kuid seegi on hukkunud tules, mida näitab tuhasegune muld ja tulejäljed kiwidel. Teiskordsel linnuse ülesehitamisel kõrgendati jällegi kiwiwalli, ehitades sellele kolmanda järgu. Pole kahtlust, et wiimasegi linnuse puuhooned häwitas tuli.

Kui wanaks peab arwama Iru linnuste ehituste iga?

Sellele näib ajaloolastel olewat raske täpset wastust anda, kuna seni ei ole satutud dateeriwatele leidudele. Siiski ollakse arwamisel, et Iru linnuse kolme ehituste perioodi tuleb mahutada 400—500 aasta wahel, ajaarwamiselt umbes 600—1100. a. Igatahes on Iru linnus üks meie wanemaid, mida tõestab selle ehituswiis. Ka näib olewat tõenäolik, et alul ehitati walmis waid praeguse linnusemäe esiosa. Alles hiljem, kui ümbruse asundus tihenes, suurendati linnust lõuna pool asuwa märksa suurema platooga. Selline kindlustus kujutas endast juba

tugewa ja mahuka sõjakantsi,

kuhu ümbruskonna rahwas wõis sõjaohu puhul pakku põgeneda koos loomadega.

Põhjapoolse linnusewalli kaewamistel satuti tänawu omapärasele jooksukraawile seespool linnusemüüre. See kujutab endast kaht lähestikku asuwat paekiwimüüri, mille wahelt üks inimene korraga edasi pääseb. Algul kalduti arwamisele, et see kujutab endast mingit käiku linnusewalli taha, kuid senised kaewamised ei ole seda tõestanud.

Nii lõuna- kui põhjapoolse linnusewalli püstitamisel tarwitati ehitusmaterjalina murdudest wõetud ehituspaasi, mida nähtawasti kohale weeti 1—1½ kilomeetri kauguselt. Sideaineks paekiwile kasutati kruusa, mida saadi samast linnusemäelt. Kahtlemata pidid selleaegsed eestlased tundma ka lupja, kuid millegipärast see märksa tugewam ehituswiis kasutamist ei leidnud. Kui põhjawalli paksus järk-järgult tõuseb ja ulatab kolmandal ehitusjärgul üle 2 meetri, siis on lõunawall märksa massiiwsem, tublisti üle 3 meetri. Põhjawalli alla on ehitatud ka wäikene astang, mille eesmärgiks oli nähtawasti takistada walli alla õõnsuste kaewamist.

Millised on tänawused tähtsamad leiud Iru linnuselt?

Suuremat tähelepanu wäärib

luust walmistatud hobuse suurihmade hoidja, mille järglaseks on praegune kangwaljas. See on ainukene selletaoline ese, mida Eestist senini leitud.

Nähtawasti ka õige wana. Weel satuti jälile kiwimunakule, mida tarwitati mitmesuguste tööde juures ja mille lewikupiirkond ja -aeg on õige laialdane.

Kõige wanemas läbikaewatud linnusekihis leiti tänawu hulk põdrasarwi, millel näha lõikamise jälgi. Nende läheduses leiti ka põdraluid. Neid leide tuleb pidada kõige wanemaks asustuse jäljeks Iru mäel, kus enne linnuse rajamist elasid nähtawasti põdrakütid. Nendele leidudele satuti jälile maasse kaewatud süwendis, mida wanal ajal tarwitati eluasemeks.

Edasi on tänawu leitud weel metskitse sarw, kaks rauast nooleotsa, luunaaskel, pronksiwalu tükke, mis laseb aimata linnuse metallitööstust, hulganisti sawinõude kilde, pronksilustuste osasid, tahumise kiwi, sinisest klaasist helmes jne.

Eriti rohkesti on mullast tulnud wälja wiljateri

— herneid, nisu ja otri. Wiimaseid on kohati isegi kihtidena. Kas kauasest mullas wiibimisest wõi tulest on wiljaterad muutunud mustaks.

Kui mõnelt poolt on arwamist awaldatud, et Iru linnus seisis Pirita jõe weetee kaudu ühenduses merega, siis lükkab A. Wassar selle wäite oma uurimuste tulemusena ümber. Kui Pirita jõe weeseisu praegusest isegi 2—3 meetri wõrra kõrgemale tõsta, ka siiski poleks jõgi olnud laewasõidu kõlwuline. Kuid tähelepanekud näitawad, et wanal ajal wesi Pirita jões kõrgem ei olnud. Jääb tõsiasjaks oletus, et

Iru linnuse elusooneks oli ikkagi sealt möödunud kaubatee,

mille suund praegusest Narwa maanteest pidi linnuse kohalt olema wähe teissugune.

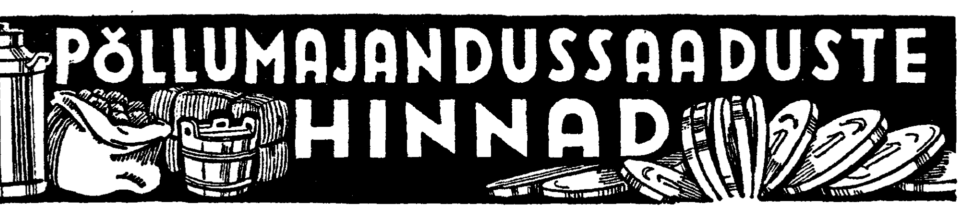

Loomade ja liha hinnad

Põllutöökoja alatisel elusloomade- ja lihaturul

reedel, 9. septembril.

Põllutöökoja Tallinna elustapaloomade- ja lihaturul weiste pakkumine keskmine. Nõudmine keskmine. Nii maksid:

Suured, paremas rammususes pullid 63—65 sendi piires, wäiksemad pullid 60—63 sendi piires tapakaalu kilo. Eluskaalu alusel suuremad pullid 30—32 sendi piires ja wäiksemad 27—80 sendi piires kilo.

Mullikad maksawad wäiksemate pullidega wõrdset hinda.

Nuumatud lehmad 65—70 sendi piires, rammusad 60—65 sendi piires, keskmised 54—60 sendi ja lahjad 50 sendi piires tapakaalu kilo.

Wasikate pakkumine wäike. Nõudmine hea. Paremad, tapetud wasikad maksid 50—75 sendi piires kilo. Eluskaalu alusel 30—52 sendi piires kilo.

Lambaid keskmiselt. Nõudmine keskmine. Hinnad paari sendi wõrra nõrgenenud. Nii maksid tapetud lambad ilma nahata 45—58 senti kilo. Eluskaalu järgi makstakse lammaste eest noteeringukohast hinda, seega wastuwõtmisepunktis 27—30 senti kilo.

Sigade pakkumine keskmine, samuti nõudmine. Tapetud sead ühes pea-jalgadega maksid 78—86 senti kilo. Eluskaalu järgi 59—64 senti kilo.

Tomatihind turul langeb.

Reedene Tallinna turg.

Reedene Tallinna turg wäga rikkalik. Rohkesti maainimesi. Kartulikottide kõrwal on ka muud aiawilja, kapsaid, kurke, kaale. Maamehed müüwad kapsaid 6 sendiga kilo, kurgi sajast nõutakse 150—200 senti. plekilisi wäikesi kurke wõib saada 40 sendiga sada. Tomateid on suured kuhjad laudadel, suure pakkumise tõttu on tomatihind weelgi langenud, kõige paremaid tomateid wõib saada 20 sendiga kilo. Paarikümne aasta eest oli tomat peaaegu tundmatu aiawili — luksustoit, nüüd on ta saanud rahwatoiduks. Selle üle wõib ainult rõõmustada, kuna tomat on witamiinirikas aiawili.

Wäga rohkesti on ka õunu ja ploome. Õunamüüjatel kipub ruum kitsaks jääma, õunu müüakse igal pool, ka maameeste wankritel, kalakauplejate laudadel jne.

Kalaturul puuduwad räimed ja kilud, kuid täna on rohkesti turski ja kammeljaid.

Tapetud lindusid wähe, metslindudest ainult mõned tedred, tapetud kanu ja kanapoegi wähe.

Kanamune rohkesti.

Lihahinnad wäikemüügil: sealiha 90—120 s., seapead-jalad 50—60 s., ploomirasw 120—125 s., sulatatud searasw 135—150 s., soolatud sealiha 90—110 s., suitsusink 175—240 s., weiseliha 50—100 s., wasikaliha 50—110 s., lambaliha 50—85 senti kilo.

Tapetud linnud: Kanad 85—180 s., kanapojad 30—100 s., tedred 150—200 senti tükk.

Kanamunad 8—11 senti paar.

Piimasaadused: Pütiwõi 150—170 senti, meiereiwõi 180—190 s., kohupiim 30—55 senti, hapukoor 100—110 s., juustud 75—175 senti kilo.

Mesi 160—180 senti kilo.

Teraviljasaadused: Rukkileib 20—22 s., peenleib 34—36 s., sepik 36—40 s., sai 38—65 senti, nisupüülijahu 38—45 senti, manna 45—50 senti, odrajahu 32—34 s., sepikujahu 31—36 s., rukkijahu 20—22 senti, tangud 30—40 s., kruubid 35—45 s., kaeratangud 45—48 s., kama 35—40 s., tatratangud 35—60 s., linnakised 30—32 senti kilo.

Juur- ja aiawili: Kartulid 60—65 s. mõõt, 20 ltr, 5—6 senti kilo, peakapsad 6—10 senti, hapukapsas 25 s., kaalikad 15 senti, peedid 15 s., keedetud peedid 25 s., porgandid 12—15 s., sibulad 24—25 senti, türgi oad 25—30 s., hernkaunad 40—45 s., herneterad 80—100 s., oad 40—50 s., salat 25—40 s., spinat 20—25 s., rabarber 10—14 s., kõrwits 15 senti, tomatid 10—20 s., meloonid 100 s., arbuusid 80—130 senti kilo, wärsked kurgid 40—300 senti sada, 10—35 senti kümme, 2—6 senti tükk, hapukurgid 1,5—4 senti tükk, lillkapsad 10—60 senti pea.

Wärsked kalad: Tursad 13—15 senti, kammeljad 25 s., ahwenad 25—40 s., latikad 35—50 senti, haugid 50—65 s., kohad 65—130 s., siiad 150—250 s., angerjad 200—350 s. kilo. lõhed 280—350 senti kilo.

Soolatud siig 100—130 senti. kilud 70—100 senti, räimed 20—25 senti kilo.

Suitsetatud kalad: Suitsuräimed 6—12 s., kilud 6—8 senti kümme, silmud 20—25 senti paar, ahwenad 80—100 s., lestad 80—100 s., siiad 110—210 s., angerjad 200—350 s. kilo.

Puuwili ja marjad: Õunad 10—45 senti, pirnid 35—100 s., ploomid 40—140 s., kreegid 15—40 s., põldmarjad 50 senti, waarikad 140 s., punased sõstrad 30—35 s., pohlad 30 s., mustikad 40 senti, jõhwikad 20—25 senti, kodumaised wiinamarjad 250—350 senti kilo.

Eksportlambaliha hind noteeriti 5 senti madalamalt.

Ekspordlambaliha hindade noteerimise komisjoni kolmapäewasel koosolekul määrati Rootsi eksporditawa wärske lambaliha hinnaks sordi ja headuse järgi 75—80 senti kilo. Eelmise nädala noteeringuga wõrreldes langes hind 5 sendi wõrra kilolt. Eluskaalu hinnaks määrati 27—30 senti kilo, mis eelmise noteeringu hinnast on 3 senti kilolt odawam. 5.—12. septembrini lubati Rootsi eksportida lambaliha 5000 kilo.

Tartumaa malewa 20. aastapäew.

See omakaitse organisatsioon sündis jaaniööl.

10. ja 11. septembril pühitseb kaitseliidu organisatsiooni kõige suurem liige — Tartumaa malew oma töö ja tegewuse 20. aastapäewa.

Kakskümmend wiljarikast tööaastat malewa elus täitus küll juba 23. juunil, millal kaks aastakümment tagasi tulihingeline Julius Kuperjanow oma julgete ning mehiste kaaslastega püstitas esimesi tähiseid kodukaitse suure ning kõrge mõtte teostamisel ja mis wäljendus jaaniööl — aastal 1918.

Tuled, mis tol ööl heitsid kinkudelt walgust jaaniöö hämaruses, kuulutasid ühtlasi ühe tugewaima kodukaitse mõttekandja ning praeguse Tartumaa malewa otsese eelkäija — Tartumaakonna kaitseliidu sündi.

Ei saa siinkohal märkimata jätta, et Tartumaakonna kaitseliit kujunes keset 1918. a. tormikeeriseid, olles ühtlasi sünnihällikš ka meie Wabadussõja wapramale wäeüksusele — Kuperjanowi partisanidele ning peale selle andis osa oma koosseisust ka 2. polgu täienduseks (Puhja rood, Torma-Lohusuu kaitseliidu salk jne.).

Tartu maakonna kaitseliidu otsese järglase ja töö jatkaja Tartumaa malewa alged ulatuwad õieti 1924. a. oktoobri- ja nowembrikuudesse.

Tookordse 2. diwiisi ülem kindral J. Põderi algatusel kutsuti 5. detsembril 1918. aastal Tartusse kokku esimene maaesindajate koosolek kaitseliidu uutele alustele rajamiseks, millest kujuneski praegune Tartumaa malew.

Suur on maa-ala, mille haarab enda alla Tartumaa malewa tegewuspiirkond. Täie õigusega kannab ta kõige suurema malewa nime mitte üksi maa-alaliselt, waid ka arwuliselt koosseisult.

Malew arendab kawakindlalt tegewust nii õppe, laske, kehalise kaswatuse ja seltskondlikul alal ning on wõinud oma tegewuses ära märkida nii mitmeid silmapaistwaid tulemusi.

*

Aastapäewa puhul peetakse laupäewal Tamme staadionil kergejõustikuwõistlused.

Kolonel P. Asmus,
Tartumaa maleva pealik.

Pühapäewal kell 11 homm. on Raekoja platsil ja Söögiturul paraad. Kell 3 p. l. toimub näituswäljakul aktus, kell pool 5 pl. sealsamas rahwapidu ja Tähtweres ratsawõistlused.

Ülemaailmse Üliõpilasmuusika Liidu esimees Eestisse.

Reedel pidi saabuma Eestisse Ülemaailmlise Üliõpilasmuusika Liidu esimees marssal Bartholomew Ameerikast. Hr. Bartholomew tuleb lennukil Helsingist, olles enne seda külastanud Oslot ja Stokholmi.

Tallinnast sõidab ta Tartu, kus wiibib külalisena ak. meeskoori juhataja helilooja R. Ritsingi juures. Tartus wiibimise ajal peab ta muu seas läbirääkimisi akadeemilise meeskoori juhtidega nimetatud koori Ameerika kontsertmatka asjus.

Tartust sõidab külaline edasi Riiga, Berliini, Haagi, Brüsseli ja Pariisi.

Tapa sõnumeid.

Draamateatrile ei antud Tapa tuletõrje seltsimajas etenduste korraldamiseks luba. Teatawasti keelati möödunud aastal lawaliste ettekannete korraldamine Tapa tuletõrje ühingu seltsimaja ruumes, kuna lawaosa ehitus ei wasta sellekohastele määrustele ja nõuetele. Draamateatrile anti siiski möödunud hooajal teedeministeeriumi poolt eriluba mainitud saalis oma rändetenduste lawastamiseks, kusjuures teatril tuli kanda suurendatud tuletõrje walwe kulud. Samasuguse palwe esitas E. Draamateater teedeministeeriumile ka tänawu, kuid ministeerium otsustas palwe eitawalt, et mitte teha ühele ettewõttele korduwalt erandeid.

Sellega on nüüd Tapa teatriarmastajailt wõetud ainuke wõimalus oma linnas teatrit näha, kuna kohapealne näitetegewus on surnud juba aastaid. Kuna tuletõrje seltsimaja on wälja üüritud kinole ning ühingul sellepärast praegu huwi pole nõutawaid ümberehitusi teostama hakata, wõiks kõne alla tulla Noorsoo kasw. seltsimaja lawa täiendamine ja kordaseadmine, kus siis hädakorral wõiks ka Draamateatri etendusi korraldada.

Kogukonnamaksu laekus 9669 kr. Maksu tähtpäewaks, 1. septembriks s. a. laekus linnale 1938. a. kogukonnamaksu kokku 9669,90 kr. Wäljasaadetud maksulehtede järele jäi laekumata umbes 2000 kr., millest siiski enamik loodetakse kätte saada. Üldse määrati kogukonnamaksu 2125 isikule, kelledest 67 maksukohuslast täielikult ja 21 maksukohuslast osaliselt palwete põhjal maksust wabastati. Tähtajaks tasus maksu 1619 maksukohuslast, kuna 418 kodanikku on oma kohustused jätnud hooletusse.

Käesolewal kuul on maksu wõimalik tasuda weel 25-sendise lisamaksuga, kuna hiljem nõutakse maks sisse poolteisekordselt ühes wiiwitus- ja lisarahadega.

Orawad muutuwad Tapa tänawail koduseiks. Wiimasel ajal on Tapa tänawail ja parkides tihti näha orawaid, kes kartmatult kepslewad puie okstil wõi jooksewad mööda aiaplanke. Sageli wõib aga lõbusaid loomakesi näha jooksmas ka mööda kõnniteid, kust lipsawad hetkel isegi elamute kodadesse. Huwitaw on märkida, et üks linnas elutsewaid orawaid on wäga tumeda karwaga, peagu päris must.

Tuletõrje Tapa diwisjoni pealikule awaldat kiitust. Tuletõrje korpuse pealiku käskkirjaga nr. 15 awaldati teenistuse nimel kiitust Tapa diwisjoni pealikule Liborius Paal'ile diwisjoni ümberkorraldamise eduka läbiwiimise eest.

Kurpalk kadus lubjakoormasse. Teisipäewal kaotas üks Tamsalu lubjawabriku töölisi 70 kr. raha, mille samal päewal sai peremehelt palgaks. Raha oli ta pistnud tühja „Ahto" karpi paigutatult taskusse, kust see töö juures wälja libises. Hea õnne peale tuli mees kesknädala warahommikul Tapale, Pikal tänawal elutsewa W. Ollepi juurde, kuhu nad eelmisel päewal lupja wedasid, raha otsima. Lubjahunnikut ümber kühweldades leitigi kaotatud raha sealt üles. Õnneks polnud lupja weel hakatud kustutama, millisel juhul raha ära põlenuks.

Leitud asju. Tapa leiubüroosse toodi mustast nahast meesterahwa rahatasku ühes 54 kr. ja peenrahaga, mis leitud Albu wallast, Kurisoo as. teelt ning mustast nahast naisterahwa käekott, kamm, kleidikrae ja huulepulk, mis leitud 6. skp. Tapalt, Wilde tän.

Käesolewa nädala piimaproowid näitasid analüüsimisel järgmisi raswaprotsente: A. Lees, 3,3 3,8, 3,9 (L. Kokasi piim, redukt-katsel alawäärt.), E. Jõgiaru — 3,2, G. Sooneste — 3,7, 3,2; J. Kaarma — 3,8; L. Raidla — 3,3; Lauks — 3,6, 3,4; A. Parwe — 4,1 4,0; (J. Wilbergi piim, happekr. ja redukt.-katse alawäärt.), A. Roomet — 3,6; W. Lanna — 3,5; 3,6 ja H. Maidla — 3,3, 3,4.

Esimene kõhusoetõwe juhtum tänawu registreeriti Tapal käesolewal nädalal, mil sellesse haigestus üks sõdureid.

Kalade „surnuaed" Jändjal.

Nii häwitatakse meie jõgedest wiimsed elusolendid. — Kes on siin süüdi?

Alles hiljuti tõime teate massilisest kalade suremisest Ambla alewikku läbistawas jõekeses. Ei ole weel andmeid selle kohta, kas süüdlane seal selgitatud wõi mitte. Ja juba tulewad samasugused teated teisalt: Pärnu jões Türi ja Jändja wahel ning isegi Jändjast edasi on kogu jõgi täis kalade laipu, mis hakanud juba niiwõrd lehkama, et ümbruskonnas on wõimata awada aknaid. Wesi jões on kaetud sinaka õlikorraga, weetaimed nagu klooriga pleegitatud walgeks ja kalad, kes seni weel elawad, on muutunud nii uimaseks, et nende püüdmine ei walmista mingisuguseid raskusi. Neil päewil leiti jõest poole meetri pikkusi surnud angerjaid, keegi kalamees on püüdnud hiljuti liiwiga kalastades ühe öö jooksul üle 12 puuda kalu, kusjuures püügi hulgas on olnud kuni 15-naelaseid hawisid, millisèid warem üldse ei saadud jõest kätte. Kalu on püütud aga ka lihtsalt käega wõi neile kepiga pähe lüües, sest kalad ahmiwad õhku, sirutades pead weest wälja.

See on üsna kurb teade. Seda enam, et samas jões wähjad on surnud juba mõni aasta tagasi. Nüüd lähewad siis järele ka kalad ja seni ei ole suudetud selgitada, kes on selles süüdi. Kalade suremist Jändja ümbruskonnas on olnud ka warematel aastatel, kuid mitte kunagi seesuguses ulatuses. Kohapealt on saadetud teateid olukorra kohta kalandusinspektorile ja neil päewil ka maawanem tutwunes tegeliku olukorraga. Tuleb tõsiselt soowida, et süüdlane selgitataks ja astutaks wastawad sammud. Tuleb arwata, et tegemist on siin mõne tööstuse roiskweega, mis näib koguni sisaldawat kloori. Selle jõkke juhtimine on täielik kuritegu. Seda enam, et Türil ja ümbruskonnas kuuldawasti mõned inimesed, kes söönud uimasena püütud kalu, olewat saanud kalamürgitusi ning on tulnud toimetada haiglasse.

Uus weeühing Rakkesse.

Käesolewa kuu lõpul toimub Rakkes Rakke-Suureso weeühisuse asutamiskoosolek. Eelplaani kohaselt kuuluks asutatawa ühisuse piirkonda 152,30 ha maad, mis kuulub 37 majapidamisele. Peakraaw läbib enamuses heinamaid ning läheb suures ulatuses heinamaa piiril asuwat wana kinniwajunud kraawisängi mööda. Kogu ulatuses kuuluks wesikonna alla üle 1300 ha maad ja kuiwendustööd eelplaani kohaselt läheksid maksma üle 6?90 krooni.

Türi Piimatalituse awamine 18. septembril.

Türi piimaühing on otsustanud uue piimatalituse pidulikku awamise nädala wõrra edasi lükata, s. o. 18. septembri peale kawatsetud 11. septembri asemel. Seks ajaks loodetakse lõpule jõuda mitmesuguste korraldustöödega hoone simbruses, samuti walmib selleks ajaks ka wana piimatalituse hoone ümberehitus piimakaupluse awamiseks.

Türi paberiwabriku töölised jätkawad palgakõrgenduse nõudmist.

Türi paberiwabriku töölised jätkawad palgakõrgenduse nõudmist. Juunikuus esitas Türi paberiwabriku töölisnõukogu tööliste üldkoosoleku põhjal paberiwabriku juhatusele 2-sendilise palgakõrgenduse nõudmise. Wabriku juhatus palus töölisi palgakõrgenduse nõudmisega oodata septembrikuuni. Tööinspektori sobitusel nõustusidki töölised sellega. Nüüd esitas aga töölisnõukogu uuesti palgakõrgenduse nõudmise. Kui wabriku juhatus wastu ei tule, läheb tekkinud töötüli töötülide lahendamise komisjoni.

Türil algasid kergejõustikukursused.

Noorkotkaste Türi malewkonna korraldusel algasid Türil kergejõustiku-kursused, mis kestawad 14. septembrini. Instruktoriks kursustel on A. Anier. Kursuste lõpul korraldatakse osawõtjate wahel kergejõustiku-wõistlused, kus esikohale tulnutele ette nähtud auhinnad. Kursuste wastu walitseb elaw huwi, osawõtjaid on rohkesti. Kursused toimuwad koolide spordiplatsil õhtupoolikuti.

Elewusrohke pühapäew Paides.

Eelolew pühapäew kujuneb Paides elewusrohkeks. Kell 2 päewal algawad Linna pargi lähedal Järwa malewa ratsadiwisjoni korraldusel ratsawõistlused, millistest osawõtjaid üle malewa. Wõistluste kawas on kõik ratsawõistlustel esinewad alad.

Üleriiklikku tulekaitse nädala lõpu puhul korraldab pidustused ka tuletõrje. Kell 15 toimub turuplatsil manööwer, millele järgnewad pritsiwõistlused. Nende lõppedes algab Wallimäel rahwapidu, millele õhtul järgneb tants.

Türi uudiseid.

Augustis registreeriti 5 nakkushaiguse juhtumit. Augustikuu kestel registreeriti Türi terwishoiuarsti piirkonnas 5 nakkushaiguse juhtumit. Neist oli tuberkuloosi ja sarlakit kumbagi üks juhtum ja tripperit 3.

Wõeti piima-, koore- ja wõiproowe. Türi toiduainetekauplustest wõetud 2. waliku rõõskpiima proowid näitasid analüüsimisel järgmisi raswaprotsente: J. Pille — 3,15, J. Takel — 3,35 (kestwusreduktaas-katsel wähem kui lubatud), Türi piimaühing — 3,3, E. Linnabet — 3,6 (happekraad kõrgem ja kestwusreduktaas-katsel wähem kui lubatud), L. Wiinistu — 3,35.

1. waliku rõõskpiim: Türi tarwitajateühingu toiduainete kauplus — 3,15 (happekraad kõrgem ja kestwusreduktaas-katsel wähem).

Hapukoor: Türi tarwitajateühingu toiduainete kauplus — 37%; rõõskkoor: Türi piimaühingu piimakauplus — 41,2%. Mõlemad kooreд wastasid nõuetele. Köögiwõi proowid sisaldasid wett: Ed. Seedur — 16%, L. Wiinistu — 14,8%, J. Tempel — 18%. Kõik wõiproowid wastasid nõuetele.

Tuletõrje nädala pidustused. Tuletõrje nädala puhul korraldas tuletõrjeühing kesknädala õhtul tõrwikrongkäigu läbi linna, mis äratas suurt tähelepanu. Rongkäiku oli jälgima ilmunud rohkesti rahwast. Pühapäewal toimub Türi kirikus tuletõrje-jumalateenistus, millele järgnewad käsipritsiwõistlused koolide spordiplatsil ja hiljem sportlikud wõistlused ühingu aias. Samal ajal toimub ühingu aias pidu muusika ja mitmesuguste lõbustustega. Kell 6 õhtul on ühingu korraldusel kinoetendus, millele järgneb tants ühingu ruumes.

Paides awati uus worstitööstus.

Mõni aeg tagasi omandas Järwa Majandusühisus surn. Pärkma pärijailt Paides lihakarni ja worstitööstuse, millist asus täiendama ja ajakohastama. Nüüd on karn juba awatud ning ka worstitööstuses on alanud töö.

Uus worstitööstus Paides omab parimad tööstussisseseaded ning masinad, millised Paides ainukesed. Nagu kuuldub juhtiwatest ringkondadest, tahetakse pidada eriti silmas kauba kwaliteeti, mida wõimaldawadki just eelnimetatud ajakohased tööstusmasinad.

Kuigi Paides on praegu juba olemas mitu worstitööstust, tuleb kõnealuse uuesti tööle asumist siiski pidada igati tarwilikuks. Rahuldustundega wõib kriipsutada alla ka seda, et nii Majandusühisuse uues kaupluses kui ka tööstuses pannakse erilist rõhku puhtusele ja korrale. Wiimastega on aga ka otseses seoses toodangu kwaliteet. Usaldus uue kaupluse ja tööstuse wastu on kaswanud suureks juba neil wähestel päewadel, mil kauplus awatud ning alaliselt wõib näha kaupluses ostjaid.

Olgu muide märgitud, et waatamata omatööstuse loomisele, Järwa Majandusühisus kaupleb edasi ka Wõhma Eksporttapamaja saadustega, wõimaldades sellega ostjaskonnale wäga mitmekülgse ja täieliku waliku.

Uus tööstus ja kauplus asub samades ruumides Pikal tänawal, kus töötas Pärkma tööstus ja kauplus.

Uus kool Paides tegewusse.

Tööstuskeskkooli juurde 2-aastane ametikool.

Teatawasti Paide tööstuskeskkoolis jäi käesolewal aastal umbes 30 õpilast ruumipuudusel ukse taha, mistõttu kerkis üles mõte awada tööstuskeskkooli juurde üks paralleelklass. Nüüd on aga ministeeriumis otsustatud awada Paidesse 2-a. ametikooli, kuhu wõetakse wastu umbes 30 õpilast. Kooli pääsewad 6-kl. algkooli lõpetajad ja koolis õpetatakse peamiselt metallitööd. Kool on ainulaadne ja esimene Eestis. Peale Paide awatakse käesolewal aastal samasugused koolid weel Tallinna ja Narwa. Õppetöö ametikoolis algab 15. septembril. Kool annab 1,5-a. töölise praktika-aja ja sealt pääseb katsetega matemaatikas ja wõõrkeeles edasi tööstuskeskkooli 3. klassi.

Naiskodukaitse pidu Wodjal.

Pühapäewal, 11. sept. korraldab Naiskodukaitse Wodja jaoskond Wodja põllutöökooli pargis ja ruumes suwi-peo loteriiallegriga. Kawas on laule, deklamatsioone ja rahwatantse. Õhtul järgneb kooli saalis tants.

Laps murdis käeluu.

Järwa maahaiglasse toodi eile Mäo wallast 11-aastane Ewi Mätlik, kes wiljakoormalt kukkudes murdnud wasema käeluu. Peale käe lahasse sidumist saadeti laps kodusele rawimisele.

Weel kord uuritakse Paide weskipaisu.

Neil päewil alustati Põllutööministeeriumi maaparandusameti poolt täiendawaid uurimisi Tarbja küla ja Paide linna maade kuiwendamiswõimaluste kohta, milline küsimus omakorda seoses Paide weskipaisuga. Loodetawasti täiendawate uurimiste najal tehakse lõplik otsus selle küllaltki kaua „tolmukeerutanud" küsimuse kohta.

Prefekt karistas kallaletungijat.

Prefekt karistas Käru wallas elutsewat Werner Sinipilwe, 26 a. wana, 60 kr. wõi 20 päewa arestiga selle eest, et ta Käru alewikus tungis põhjuseta kallale Käru alewikus elutsewale Julius Klemmerile.

Kiriklikud teated.

Paide kirik. Pühapäewal jumalateenistus kell 11 hommikul.

Anna kirik. Jumalateenistus pühapäewal kell 11 hommikul.

Järwa-Jaani kirik. Pühapäewal kell 11 homm. jumalateenistus, waimulik kirjandus. Samal ajal — kell 11 homm. — Kaaruka külas Miku talus jumalateenistus laululehtedega, waimulik kirjandus. Jutlustab õp. L. Wahter.

Järwa-Madise kirik. Pühapäewal jumalateenistus harilikul ajal.

Tapa-Jakobi kirik. Pühap. 11. sept. kell 11 homm. jumalateenistus armulauaga. Eelteade: Pühap. 18. sept. kell 11 homm. lõikuspüha; samal päewal kell 6 õht. kirikus noorsoo jumalateenistus. Laululehed. Pärast jumalateenistust kirikus järelkoosolek noortele. Liikmemaksu tasumise wiimane thp. on 1. okt. s. a., mida palutakse kõiki kog. liikmeid lahkesti silmas pidada. Õp. J. **Gnadenteich.**

Tapa ap.-õigeusu kirik. 10. skp. kell 6 õhtune jumalateenistus; 11. skp. jumalateenistust ei ole; 13. skp. kell 6 õhtune jumalateenistus risti üleandmise mälestuseks. 17. ja 18. skp. jumalateenistust ei ole. Preester E. Andre.

Teadaanne Tapa linna kogukonnamaksu kohuslasile.

Tapa linnawalitsus teatab 1938. a. kogukonnamaksukohuslasile, kes maksu tähtpäewaks, s. o. 1. septembriks s. a. ei tasunud,

käesoleva kuu jooksul on võimalik 1938. a. kogukonnamaksu tasuda 25-sendise viivitusrahaga,

kuna peale selle pööratakse tasumata maksude sissenõudmisele ja tulewad tasuda poolteisekordselt ühes wiiwitus- ja lisarahadega.

Tapal, 9. septembril 1938. a.

Linnawalitsus.

Rakke Ühispank

RAKKES, TELEFON 24.

Wõtab raha hoiule, makstes ajakohast protsenti.
Annab laenu mitmesugustel kindlustustel.

Toimetab kõiki pangaoperatsioone

Awatud igal äripäewal.

Õpilaste vastuvõtmine

2-a. kursusega

Paide Ametikooli

metallitöö osakonda on alanud. Kooli wõetakse wastu 6-kl. algkooli lõpetanuid. Kooli astuda soowijail esitada hariduse-, perekonnaseisu- ja arstitunnistus koolijuhataja nimele Paide, Tallinna tn. 58, hiljemalt 15. sept. k. a. **Koolijuhataja.**

Müüa töökorras

3 HP

mootor.

Sobib töökotta masinate käimapanekuks wõi weepumpamiseks. Näha wõib mootorit Paides, Tallinna tn. 37. K. Meieri mehaanikatöökojas, telefon 158.

Vajatakse

raadio- ja jalgrataste ärisse

välismüüjaid-agente.

Lähemaid teateid saab Wiljandi tn. 4, Türil, telef. 91.

Tubli korralik teenija,

kes keeta oskab,

leiab teenistuse Paides,

Tallinna tän. 16.

Lugeja otsus:

Parimaks, sisukamaks ja odawamaks ajaleheks Järwamaalasele maal ja linnas jääb siiski oma häälekandja

„Järva Teataja"

Seepärast tellin ise „Järwa Teataja" ja soowitan teda kõigile tuttawatele ja naabritele.

Teadaanne raadio ostjatele!

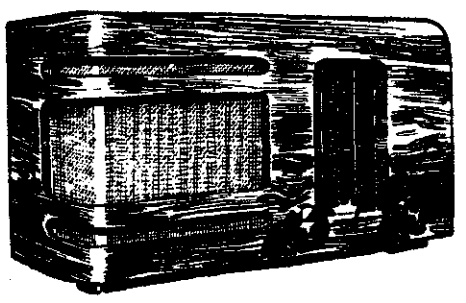

Käesoleval hooajal ei ole tarvis vaevata ennast raadio valikuga, sest A.-s. „Are" raadiotehas laskis välja uued mudelid, mis ütlevad rohkem kui igasugune kirjeldus. Vaja neid kord näha ja proovida:

SIMMAN,	2-lambiline, 3 lainealaga, patareiap. Kr. 90.—	TRUMP,	elektri-võrkapar. 3 laineal. Kr. 120.—
KADRILL,	3-lambiline, 3 lainealaga, patareiap. Kr. 130.—	MENUETT,	elektri-võrkap. 3 laineal. Kr. 195.—
VIBUANE,	3-lambiline, 3 lainealaga, patareiap. Kr. 145.—	TITAAN,	elektri-võrkap. 3 lainealaga Kr. 230.—
TUUSLAR,	4-lambiline, 3 lainealaga, patareiap. Kr. 195.—		
VIKERLANE,	5-lambiline, 3 lainealaga, patareiap. Kr. 240.—		

Standard-Raadio Joh. Rammul 1938/39. a. kõik mudelid saadaval. Kuulsad Saksa „Mende" raadioaparaadid müügil. Minu eesmärk on — pakkuda parimat, mida tehnika üldse võimaldab. Palun tutvuneda minu raadioäris uute mudelitega. Demonstreerimine ei kohusta ostmist. Kõigile tasuta nõuanne raadio ostmisel.

Villem Rakfeldti raadio-äri

PAIDES, TURG 18, TELEFON 109.

TAPA TARVITAJATEÜHISUS

Telefon 16.

Kunstväetised:

Superfosfaat,

Kaalisool.

Hambaarst

L. LIUS

Tapal, Ambla mnt. 5, telef. 44.

Alates 5. septembrist võtan jälle haigeid vastu

Kunsthambad.

Juhuslikult odavasti

müüa

väike lokomobiil ühes

viljapeksu-masinaga

või ilma. Lähemalt kohapeal Anna v. Ees-Võõbu k. Naudja talu.

TAPAL

uued mugavad tõld-

taksiautod

J—118 ja J—241 väljasõitudeks alati saadaval.

TELEFON: TAPA 107.

Sõiduhinnad võistlemata odavad.

Austusega: omanik R. Proos.

Teadaanne.

Teatame lugupeetavaile ostjaile, et oleme avanud Paides, Pikk t. 2 (end. J. Pärkma ruumides)

liha- ja lihasaaduste kaupluse ühes vorstitööstusega.

Kuna meie tööstuse sisseseade on Paides täielikumaid, siis suudame rahuldada kõigi ostjate soove omatööstuse kvaliteetkaubaga.

Järva Majanduse Ühisus

Paides, Pikk tän. 2, telef. 90 ja 105.

Riigi 7. klassiloterii

I klassi wabu pileteraamatuid on weel piiratud arwul müügil

Järva Maleva Staabis

Paides, Pärnu t. 53.

Peakontor: Tartus, Riia 35.

Järwamaa inspektor W. Jisma — Tapal Ambla m. 13
Järwamaa instruktor W. Wõlu — Esnas.

TARVITAJATEÜHISUS „TARBIJA"

Tapal, Lehtses, Jänedal ja Aegwiidus.

Pakume sügishooajaks: **põlluwäetisi, ehitus- ja majapidamistarbeid, õlisid, määrdeid, petrooleumi ja bensiini.**

Suur walik riidekaupu.

õpilastele igasuguseid koolitarbeid.

Ostame nisu, rukkeid, otri ja kaeru.

Peale masinate põhjalikku remonti ja ajakohaseid uuendusi

algas jahwatustöö „Preediko" püüli- ja jahuveskis.

Täiendatud sisseseade tagab jahwatajaile parima töö.

Austusega A. Puskar, Ambla, telefon 40.

Järva Alanduse Ühing „Torn"

wõtab wastu eraisikute ülesandel igasuguste

aedviljade kuivatamist,

alates 7. sept. j. a. Tellimiste wastuwõtmine äripäewadel kell 10—12-ni ja 16—18-ni.
Paides, Pikk t. 35.

Algawaks sügishooajaks soowitan

Shell Company of Estonia Ltd.

Tapa laost

kõrgewäärtuslikku

petrooleumi, naftat ja määrdeõlisid.

Ostan igasugust terawilja ja maksan kõrgemat päewahinda.

KAUBAMAJA

PAUL SEIDELBERG

Tapal, Lai tän. 2, telefon 55.

Praegu on sobiwam aeg

kangaste värvimisele toomiseks,

et tagada tellimiste kiiret täitmist.

Samuti on praegu wiimane aeg

lasta vilte valmistada,

kuna hiljem tuleb tööstuse ülekoormatuse tõttu töö walmimise peale kauemini oodata. **Tellimiste suur juurdekasw kinnitab meie töö headust!**

Kaupluses suur walik uusi, moodsate mustritega

t a p e e t e.

F-ma „AMBOS"

Tapal, Lai tän. 7, telefon 32.

Teatan lugupeetud raadioõpradele, et olen sügishooajaks warustanud oma äri

1938.-39. a. viimaste uudistega raadio alal.

Ret, Philips, Marconi, Wef ja teiste wälis- ja koduma raadiotööstuste uudistooteid leiate juures walikus

ELMAR JÕEÄÄRE

raadioäris Türil, Wiljandi tn. 4, tel. 91.

Kuulutamine „Järva Teatajas" on mitmekordselt tasuv

A.-ü. „Ühiselu" trükk Tallinnas.